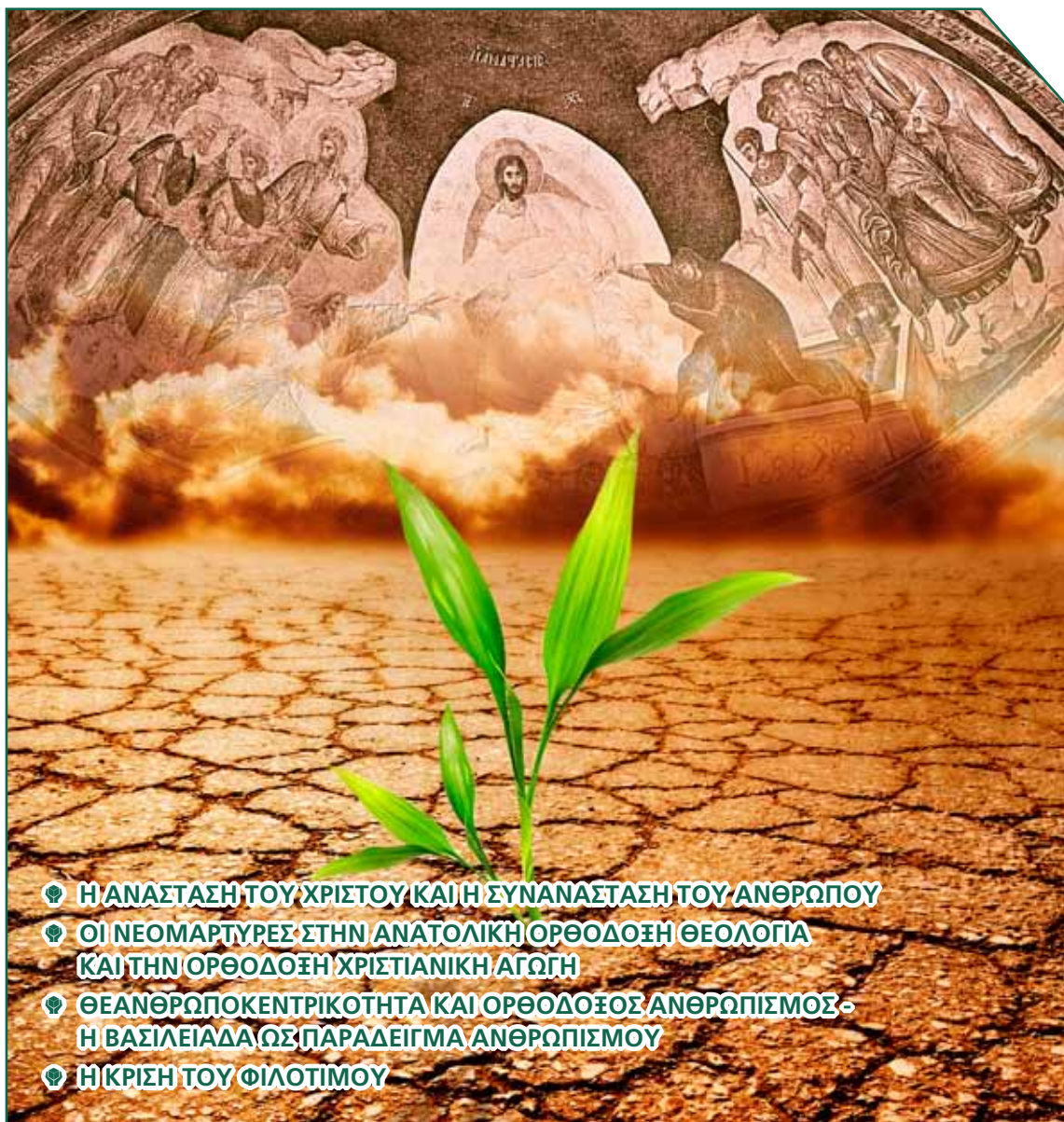

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

- Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΝΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
- ΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ
- ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ - Η ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΑ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ
- Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΙΜΟΥ

Περιεχόμενα

ΣΧΟΛΙΑ.....29

Η ΣΙΩΠΗ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Της Συντάξεως.....31

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΝΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τοῦ κ. Ἰωάννη Δ. Μπερδαλή.....33

ΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Τῆς κ. Εὐαγγελίας Τσαγκαρλή-Διαμάντη.....35

ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ - Η ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΑ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Τῶν κ. κ. Παναγιώτας Μικροπανδρεμένου καί Iyad Ladaa (Στέφανον Λάντα).....45

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΙΜΟΥ

Τοῦ κ. Ἠλία Διαμῆ.....51

ΑΓΑΠΑ ΤΟ ΘΕΟ, ΚΑΙ ΚΑΝΕ Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΙΣ

Τερὸς Αὐγουστίνος.....55

ΤΙ ΑΠΕΓΙΝΕ Ο ΒΑΡΑΒΒΑΣ; (Ἡ ἀναζήτηση ἐνὸς ἁσπῆ)

Τοῦ κ. Δημ. Μασούρη.....56

ΠΕΤΡΑΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΙΝΟ

Τοῦ κ. Ἀθανασίου Ἰ. Ἀναστόπουλου.....59

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ὅργανο τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν Ἐγκεκριμένο ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀριθμὸς Ἐγκρ. 1717/15.2.1952 Ἰδρυτής: **Ἰ. Θ. Κολιτσάρας** (†1989)

Ἐκδότης - Ἰδιοκτίτης: **Χ.Ε.Ε.Α.**

Καρύτσον 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ.-Fax: 210 32.27.100

Ἐπεύθυνος σύμφωνα μὲ τὸ νόμο καί ἐπιμελητὴς ἐκδόσεως:

Ἰωάννης Μαρκόπουλος, Διαγόρα 35, 153 44 Γέρακος, Τηλ.: 210 66.12.399

Διευθύνεται ἀπὸ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ

Δημιουργικὸ - Ἐκτύπωση

«Λυχνία Α.Ε.»

Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν

Τ. 210 3410436, F. 210 3425967 • www.lychnia.com, info@lychnia.com

Τιμὴ τεύχους **1,50€**

Ἐτήσια συνδρομή: Ἐσωτερικοῦ-Κύπρου 10€, Ἐξωτερικοῦ 20€ • 25\$

Ἀθήνα - Ἀπρίλιος 2018

ΟΔΗΓΙΕΣ: Ἐπιστολές, συνεργασίες, ἐπιταγές, βιβλία καὶ ἄλλα ἔντυπα νὰ στέλνονται στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α., Καρύτσον 14, 10561 Ἀθήνα.

- Τὸ Γραφεῖο εἶναι ἀνοικτὸ κάθε ἔργασιμη ἡμέρα ἀπὸ 9 π.μ. ἕως 1 μ.μ. Τεύχη τοῦ περιοδικοῦ πωλοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς «ΖΩΗΣ» στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ ἄλλες ἐπαρχιακὲς πόλεις, καθὼς καὶ στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α. στὴν Ἀθήνα.
- Ἡ δημοσίευση τῶν ἀρθρῶν ἐγκρίνεται ἀπὸ τὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ. Μὴ δημοσιευμένα ἀρθρα δὲν ἐπιστρέφονται. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ διατηρεῖ τὸ δικαίωμα νὰ συντομεύει τὰ κείμενα ἢ νὰ δημοσιεύει τμηματικὰ τὰ μακρὰ κείμενα. Γι' αὐτὸ πρέπει τὰ ἀποστελλόμενα ἀρθρα νὰ μὴν ὑπερβαίνουν τὶς 6-8 σελίδες. Στὸ περιοδικὸ δημοσιεύονται ἐργασίες σχετικὲς μὲ θέματα Παιδαγωγικῆς καὶ Διδακτικῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἱστορικὰ ἢ ἄλλα ἐπίκαιρα θέματα. Ὅσοι θέλουν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τους, παρακαλοῦνται νὰ ἀποστέλουν δύο ἀντίτυπα, ἓνα γιὰ ἀπλὴ ἀγγελία καὶ γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἐνώσεως καὶ ἄλλο γιὰ τὸν μέλλοντα νὰ κάμει τὴν βιβλιοπαρουσίαση. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ἐγκρίνει τὴ δημοσίευση βιβλιοκρισιῶν γιὰ βιβλία ἄσχετα μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴ γραμμὴ τοῦ περιοδικοῦ. Τὴν εὐθύνη γιὰ τὰ δημοσιευμένα κείμενα φέρουν οἱ συγγραφεῖς τους.

ΣΧΟΛΙΑ

ΔΙΩΞΕΙΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ

Δέν πρέπει νά περάσει άπαρατήρητο καί άσχολίαστο τό γεγονός, ότι στην Έλλάδα άσκήθηκε δίωξη κατά όρθοδόξου έπισκόπου (Μητροπολίτου Ιστορικότατης Μητροπόλεως) μέλους τής Ίερας Συνόδου τής Ίεραρχίας τής Έκκλησίας τής Έλλάδος καί όχι σχισματικού ή άποσυναγώγου, γιά θέμα πού δέν άφορά ήθικά σκάνδαλα ή οικονομικές άτασθαλίες, αλλά γιαντί διατύπωσε ως διάδοχος τών Αποστόλων τήν όρθή πίστη σε θέμα πού άπτεται τής ήθικής ζωής, έργο κατ' έξοχήν τής εϋθύνης του καί τής άποστολής του.

Πολλές λεπτομέρειες δέν είναι άπαραίτητες, άλλωστε οί περισσότεροι τής γνωρίζουν.

Τά βασικά έρωτήματα είναι τά εξής:

1. Η Έκκλησία όφείλει καί δικαιούται εκ τής άποστολής της καί τοϋ προορισμού της νά εξαγγέλλει στοϋ πλήρωμά της τήν εϋαγγελική αλήθεια καί ήθική;

2. Η εϋαγγελική αλήθεια είναι σχετική ως προς τό χρόνο καί ή διακήρυξή της σχετίζεται μέ τής αντίληψεις τής κάθε έποχής;

Μπορεϊ οί κυβερνώντες τόν τόπο (κυβέρνηση καί αντιπολίτευση) νά έχουν τήν έντύπωση ότι ή ιστορία καί ή αλήθεια τοϋ εϋαγγελίου ξεκίνησε συγχρόνως μ' αυτούς -έπί τών ήμερών τους-. Μπορεϊ νά νομίζουν ότι θά τοποθετήσουν σε μιá προ-

κρούστεια κλίση τήν εϋαγγελική αλήθεια καί τούς κήρυκές της καί θά τούς αφήσουν νά όμιλοϋν γιά όσα αυτοί κρίνουν. Μπορεϊ νά νομίζουν ότι θά τούς ύποχρεώσουν νά κινούνται έντός τής δικαϊκής διατύπωσης τοϋ άστικού καί ποινικού κώδικα γιά τό τί είναι ή όχι άμαρτία. Αυτό όμως πρέπει να γίνει σαφές πώς δέν θά γίνει άνεκτό.

Έπειδή δέ, δέν ζοϋμε σε χώρα πού έχει γιά μόνο άρθρο τοϋ Συντάγματός της τό

άναφερόμενο στον παραλογισμό, πιστεύουμε ότι ή πλειονότητα τών κρατούντων θά άναστοχαστεϊ μέ βάση τής βασικές φιλοσοφικές έννοιες περί αιώνιου καί προσκαίρου, μεταξύ κοσμικού καί μεταφυσικού.

Καί είμαστε σίγουροι ότι έστω καί δύσκολα, τά αυτόνοπτα γιά αιώνες θά συνεχίσουν νά θεωροϋνται ως τέτοια, καί οί διακριτοί ρόλοι ως τέτοιοι.

ΜΝΕΙΑ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ

Έπειδή πολλά λέγονται και διαδίδονται από γνωστή ομάδα ιστορικών για την συμβολή της Έκκλησίας στον αγώνα της Έθνεγερσίας του 1821, υπενθυμίζουμε στιγμές μαρτυρίου των επισκόπων της Πελοποννήσου κατά τό άνω διάστημα.

Οί επίσκοποι μεταφέρθηκαν στην Τρίπολη «εις δεινοτάτην και φρικτοτάτην εϊρκτήν των καταδικών... περιορισμένη εις έν δωμάτιον υπό τό Σεράγιον...» και εκεί τούς έδεσαν, αρχιερείς μαζί και προκρίτους πού οί Τουρκοί είχαν συλλάβει, στό «κούτσουρο» δηλαδή κλεισμένα τά πόδια μέσα σ' αυτό, μέ μακρές άλυσίδες. Τόσο στενά ήταν ώστε οί φυλακισμένοι «ουδέ τούς πόδας ήδύναντο νά εκτείνωσιν, αλλά νυχθημερόν καθήμενοι.... ούτως έκοιμώντο επί πέντε όλόκληρους μήνας, μή δυνάμενοι νά ανακλιθώσι... ιδρώς άέναος έρρεε ποταμηδόν εκ των σωμάτων αυτών, έξ ου τά ένδύματα αυτών έσάπυσαν...».

Στό κάτεργο ήσαν ό Τριπολιτσάς Δανιήλ, ό Μονεμβασίας Χρυσανθος, ό Άνδρούσης Ίωσήφ, ό Δημητσάνης Φιλόθεος, ό Ναυπλίου Γρηγόριος, ό Χριστιανουπόλεως Γερμανός, ό Κορίνθου Κύριλλος, ό Ώλένης

Φιλάρετος, άλλοι κληρικοί καθώς και ό πρωτοσύγκελλος Χρυσανθος του Άνδρούσης.

Η κατάληξη ήταν νά πεθάνουν σχεδόν όλοι, αρχιερείς και πρόκριτοι. Από τούς επισκόπους, δύο βγήκαν ζωντανοί-μισοπεθαμένοι, σύμφωνα μέ τή μαρτυρία του έγκλειστου Άνδρούσης Ίωσήφ, πού

χρημάτισε και πρώτος ύπουργός Παιδείας και Θρησκείας όταν ή πατρίδα μας έλευθερώθηκε.

Όφείλουμε νά κάμπουμε εύλαβικά τό γόνυ στους μάρτυρες αυτούς, τούς άνιδιοτελείς και παρεξηγημένους, πού δυστυχώς άγνοοῦνται κατά κανόνα και στίς σχολικές μας γιορτές.

Ύπενθυμίζουμε στους συνδρομητές και συνδρομήτριες του περιοδικού μας,
τήν ανανέωση των συνδρομών τους,

ώστε νά συνεχιστεί ή έκδοση του περιοδικού μας.

Η καταβολή μπορεί νά γίνει στά κατά τόπους
βιβλιοπωλεία της «ΖΩΗΣ» ή στους αντιπροσώπους.

Άν ή συνδρομή καταβληθεί μέσω ηλεκτρονικής πληρωμής
νά σημειώνεται τό όνομα του συνδρομητή.

Τό IBAN για τραπεζική πληρωμή (Τράπεζα Eurobank) είναι:

GR 8002602010000930100366731

Η ΣΙΩΠΗ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Της Συντάξεως

“Όλα τώρα έτελείωσαν.

Ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ ἄρνηση τοῦ Πέτρου. Ἡ ὑποκρισία τοῦ Πιλάτου καὶ ἡ ἐπιβουλή τῶν Ἀρχιερέων. Οἱ ἐμπυτισμοὶ καὶ τὰ ραπίσματα. Τὰ κολαφίσματα καὶ οἱ ἐμπαιγμοί. Ἡ πορφυρὴ χλαίνη καὶ ὁ κάλαμος. Ὁ σπόγγος καὶ τὸ ὄξος. Τὰ καρφιά καὶ ἡ λόγχη. Ὁ Σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος.

**«Ἡ πλάση κλαίει.
Μοιρολογᾷν
οἱ αὔρες μέσ’ τὰ δάση.
Στ’ ἀγγελολάλατα ὀδυρμὸς
καὶ γόος ἔχει ξεσπάσει...».**

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Οἱ ἀναρίθμητοι λόφοι τῆς Παλαιστίνης ἔχουν καμπυλώσει τὴ ράχη τους καὶ τὰ πνεύματα τῶν κοιλάδων τῆς ταπείνωσαν τὰ φτερά τους. Τὰ Ἱεροσόλυμα βυθίστηκαν στὴν ὀδύνη καὶ στὸ πένθος. Ἡ νύχτα, μὲ τὸν ἀτελεύτητο λόφο, τὴν ἄκρα δοκιμασία καὶ τὴ δραματικὴ ἀγωνία τῆς ἔχει περισκεπάσει τὴν ἀνοιξιὰτικὴ ἀτμόσφαιρα. Ὁ γλυκύτατος Ναζωραῖος θυσιάστηκε στὸ Γολγοθά, ἐκπληρώνοντας τὸ ἔσχατο χρέος Του γιὰ τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δικαιοσύνη ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἔρχεται, ὕστερα, ὁ ἐνταφιασμὸς καὶ ἀκολουθεῖ ἡ μεγάλη σιωπὴ. Ἡ σιωπὴ τοῦ Σαββάτου.

«Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία καὶ στήτω

μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ μηδὲν γήϊνον ἐκ ἐαυτῆ λογιζέσθω».

(ἀπὸ τὸ ἀντὶ χειρουργικοῦ ὕμνου ψαλμ. πρωτῆ Μεγ. Σαββάτου)

Ἀνῆκει στὸ ἀποκαθλημένο Ἄχραντο Σῶμα, τὸ τυλιγμένο σὲ ἀρωματισμένα ὀθόνια, καταπληγμένο ἀπ’ τὰ μαρτύρια, μὲ τὸ παγωμένο αἷμα καὶ τὰ βασιλεμένα μάτια.

Ἡ μεγάλη ἀνθρώπινη προσδοκία, ἡ ἀδαπάνητη νοσταλγία καὶ ἡ ἀκατανίκητη παραμυθία κυριαρχοῦν. Μέσα σ’ αὐτὴ τὴ σιωπὴ, ἐτοιμάζονται οἱ ὑπέρτατες δυνάμεις: ἡ πίστη καὶ ἡ ἐλπίδα, ἡ μυστικὴ χαρὰ καὶ ἡ δημιουργία, ἡ ἀνύψωση καὶ ὁ θρίαμβος, ἡ καθολικότητα τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἐργήγορση τῆς ψυχῆς. Στὰ ἔσχατα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, μόνον ἡ σιωπὴ, γόνιμη δύναμη, δίνει τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς. Ἡ σιωπὴ, τὴν ὁποία ἐνωτίζεται ὁ Θεός, ὁ χορηγὸς τῆς ἀθανασίας.

Ἐνας τάφος, τὸ μνημεῖο τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθείας, φιλοξενεῖ τὸν ἀχώρητο, ὄπου, πρόσκαιρα, συντρίβεται ἀπ’ τὴν ἐξουσία ἡ ἐλπίδα. Ἡ κουστωδία ὑπερφανεύεται γιὰ τὴ νίκη τῆς. Στὸν Κρανίου Τόπο, οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Ἀρχοντες τοῦ Λαοῦ πιστεύουν, ὅτι, μὲ τὴν ὕλικὴ δύναμή τους, θὰ ἐξουθενώσουν τὴν ἀλήθεια καὶ θὰ μπορέσουν, χωρὶς τὴν ἐλεγκτικὴ γλῶσσα τοῦ Ἰησοῦ, νὰ συνεχίσουν τὴν κοινωνικὴ ὑποκρισία, τὴν ἀδικία καὶ τὴ βία.

«Μάτην φυλάττεις τὸν τάφον κουστωδία
Ὅν γὰρ καθέξει τύμβος αὐτοζωϊαν».

(Στιχ. Μηνολογίου Μεγ. Παρασκευῆς ἑσπ.)

Ἔστερ’ ἀπ’ τὰ Πάθη, προβάλλει ἡ Θεία Νίκη. Στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα, ὀρθρίζει

ή Κυριακή, ή γλυκιὰ Πασχαλιά, όλόφωτη πνευματική ώραιότητα, γεμάτη υπόσχεση γιὰ τὴν κατάλυση τοῦ τέλους. Μέσα στὸ σκοτάδι, στὸ θάνατο καὶ στὴν ἀπελπισία, ξεπροβάλλει ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ ἀναστάσιμος αἶνος, κήρυγμα πίστεως καὶ αἰσιοδοξίας, ὑψώνεται ὡς τὸν οὐρανό:

«Ἄγγελος γὰρ Κυρίου, καταβάς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπέκλυσε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ».

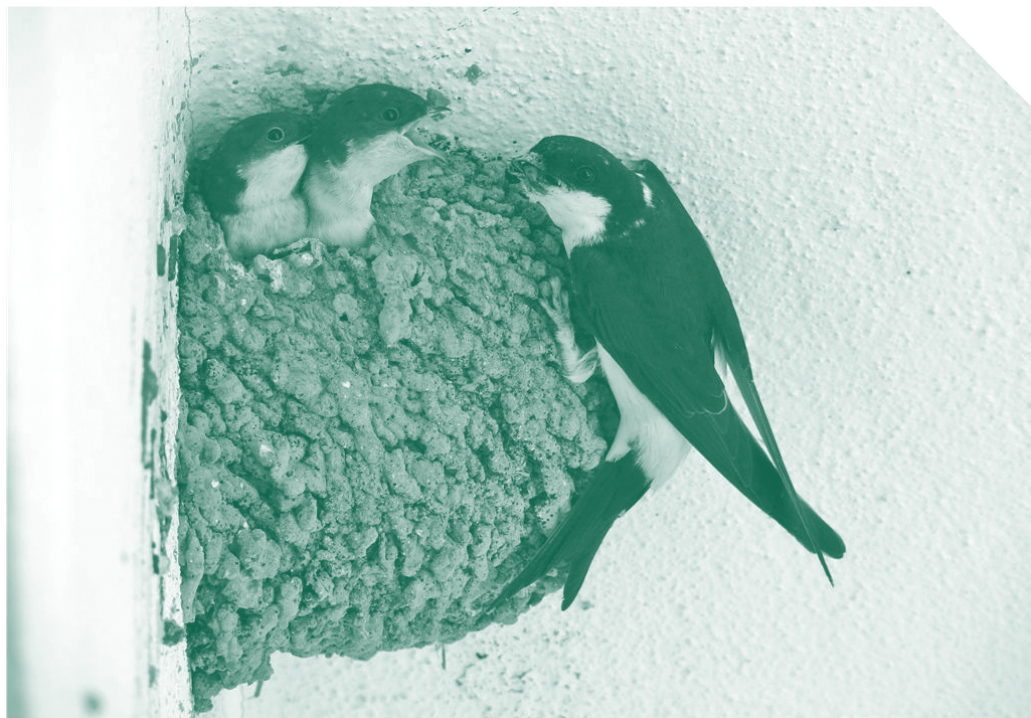
Μιὰ λύτρωση καὶ μιὰ διαβεβαίωση. Ἡ ζωὴ νικᾷ τὸ θάνατο καὶ ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα, μὲ τὴ βαθύτατη διαίσθησή της, ἀντικρῦζει τὸν περίλαμπρο καὶ ἀληθινὸ κόσμο, ποὺ κυβερνᾷ τὸ Ὑπέρτατο Πνεῦμα. Ὅλα ἀνασταίνονται, ὅλα μεταβάλλονται, φέρνοντας τὴ σφραγίδα τοῦ Δημιουργοῦ.

«Ὁ Χριστὸς –γράφει ὁ Ἰ. Μ. Παναγιωτό-

πουλος– εἶναι μιὰ φωλιὰ κελιδόνια, ποὺ σπαθίζουν τὴν ἀνοιξή, μὲ τὸ λυγερὸ τους κορμί, τὸ χαμόγελο στὸν ἄκρο ἀπελπισμό, ἡ λύση τοῦ δισταγμοῦ, ἡ βεβαίωση καὶ ἡ ἀνάπαυση».

Οἱ κρουνοὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου φωτίζουν τὶς σκοτεινὲς δυνάμεις, γαλπνεύουν τὶς τρικυμισμένες ψυχὲς καὶ ἀνασπλώνουν τὴν ἀξία τῆς ἀρετῆς. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, «ἄγκυρα ἐλπίδος», εἶναι ἡ νίκη τοῦ Καλοῦ ἐναντίον τοῦ Κακοῦ. Μᾶς περιζώνει, μὲ τὴν ἀέναη ποικιλία τῶν μορφῶν τοῦ θαύματος καὶ ἀνοίγει τὶς πύλες τῆς αἰωνιότητας, μὲ τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ μας Γ. Βερίτη:

*«Πλάκες, ποὺ στέκατε θαριῆς
στὰ μνήματα καὶ στὶς καρδιές,
σᾶς ἔσπασε ὁ Χριστὸς μου!»*

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΝΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τοῦ κ. Ἰωάννη Δ. Μπερδαλή, πρ. Ἐπιθεωρητῆ
Δευτ/θμιας Ἐκπ/δευσης, Φιλολόγου - Θεολόγου

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά καί φέτος, οἱ ἀπανταχοῦ Χριστιανοί θά ἀξιοθοῦμε ν' ἀκούσουμε τό «Χριστός Ἀνέστη», εἰς τό ὅποιον θά προσπαθήσουμε νά ἐμβαθύνουμε, κατανοώντας τήν ἀλήθεια τοῦ γεγονότος καί τήν ὑπαρξιακή σημασία του.

Εἶναι τό πλέον βαρυσήμαντο, γλυκύτατο καί σωτηριῶδες μήνυμα τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τή γῆ, τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο, πού ἐξεπορεύθη ἀπό τὰ ἀδιάψευστα χεῖλη τοῦ Χριστοῦ μας ὡς γεγονός καί ὡς λόγος, καθώς ἀπό τό χῶρο τοῦ μνημείου ἀπευθυνόμενος πρὸς τή Μαρία τή Μαγδαληνή εἶπε: «Πορεύου δέ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καί εἶπέ αὐτοῖς ἀναβαίνω πρὸς τόν Πατέρα μου καί Πατέρα ὑμῶν καί Θεόν μου καί Θεόν ὑμῶν» (Ἰωάν. κ', 17).

Τό γεγονός αὐτό τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελεῖ τήν κορύφωσιν τοῦ σχεδίου τῆς θείας οἰκονομίας διὰ τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τήν πρὸς τό ἀρχαῖον κάλλος ἀναμόρφωσίν του, ἀφοῦ εἰς τό γεγονός αὐτό ἐορτάζομε τήν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ὄχι μόνον ὡς Θεοῦ, ἀλλά ὡς Θεοῦ καί ἀνθρώπου· ἐορτάζομε δηλαδή τήν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καί τήν συνανάστασιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐν χρόνῳ, καί ὑπὸ τῆς Παναγίας Παρθένου, τῆ ἐπενεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γεννηθείς, μορφήν δούλου λαβὼν, προσέλαβε τήν

ἀνθρώπινη φύσιν, τήν ἐκαθάρισε, τήν ἐθεράπευσε, τήν ἐξαγίασε καί μέ τήν Ἀνάληψίν Του τήν ἀναβίβασεν ὡς τήν Οὐράνιον Βασιλείαν Του.

Διὰ τῆς ἐνυποστάτου φύσεώς Του ὁ Κύριος ἤρην ἐπ' Αὐτόν τήν ἁμαρτίαν ὅλου τοῦ κόσμου καί ὅλων τῶν ἐποχῶν, τήν ἐσταύρωσεν ἐπάνω ὡς τόν Σταυρόν, καί ἐλευθέρωσας τόν ἄνθρωπον ἀπό τὰ δεσμά τοῦ θα-

*Ἵς σπεύσωμε λοιπόν,
ἀγαλλομένῳ ποδί, πρὸς
τόν ἀναστημένο Χριστό,
ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τό
κάλεσμά Του, μέ καθαρό-
τατη ψυχὴ καί συνείδηση.*

νάτου, τόν καλεῖ νά πάρη ἀπό τὰ τρυπημένα χέρια Του τό εἰσιτήριον τοῦ Παραδείσου, ἐπιτυγχάνοντας ἔτσι καί τώρα ὑπέρβασιν ἀπό τήν ταλαιπωρίαν καί τήν σχετικότητα τοῦ Χρονικοῦ, πρὸς τήν μακαριότητα καί τήν ἀπολυτότητα τοῦ αἰωνίου.

Ὁ Χριστός μας, μέ τὰ καρφωμένα ἐπάνω στό Σταυρό χέρια Του ἀνοίγει μιὰ πελώρια ἀγκαλιά, ἀγκαλιά πού χωράει ὅλο τόν κό-

σμο, καί μᾶς καλεῖ «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς».

Ἄς σπεύσωμε λοιπόν, ἀγαλλομένῳ ποδί, πρὸς τὸν ἀναστημένο Χριστό, ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τὸ κάλεσμά Του, μέ καθάρτατη ψυχὴ καὶ συνείδηση, ἀποπνέοντες τὰ μύρα τῶν ἀρετῶν τῆς ἀγάπης, τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς εὐσπλαχνίας πρὸς τὸ συνάνθρωπο, γιὰ νὰ βροῦμε τὴ θεία ἀνάπαυση καὶ τὴ γαλήνη, ὅπου διηνεκῶς μᾶς ὑπόσχεται ὁ Κύριος.

Ἡ ἀσυλλήπτως ἀπερίγραπτη ὀδύνη τοῦ σταυρουμένου Κυρίου μας, ἀποτελεῖ τὸ μέτρον τῆς ἀπείρου ἀγάπης Του πρὸς ἡμᾶς, καὶ προσδιορίζει τὸ ὑπέρτατον ἱερόν χρέος μας πρὸς Ἐκεῖνον «νὰ γίνωμε Θεοὶ δι' Αὐτόν, ἐπεὶ κάκεῖνος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος» καθὼς ὑπογραμμίζει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος «Θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα τὸν ἄνθρωπον Θεὸν ἀπεργάσθαι».

Μά πὼς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ Θεός; Ἡ στόχευσις αὐτὴ εἶναι ἀνεδαφικὴ, οὐτοπικὴ καὶ ἀνεφικτὴ, ἴσως μᾶς ἔλεγε κάποιος. Μὴν πλανώμεθα ὁμῶς, ἡ θέωσις τοῦ

ἀνθρώπου εἶναι ἐφικτὴ, διότι δέν ἀφίσταται διόλου ἀπὸ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἔλπασε τὸν ἄνθρωπον καθ' ὁμοίωσίν Του, καὶ ἀπὸ τὸν ἀξιοματικόν λόγον τοῦ Πλάτωνος «ὑψιστον τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ὁμοίωσις τῷ Θεῷ διὰ τοῦ ὅσιον καὶ δίκαιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι» (Θεαίτητος 176B).

Ἡ σταυρωμένη ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, μᾶς ἄνοιξε διάπλατα τὸ δρόμο πρὸς τὴ θέωση, ἀφοῦ μέ τὴ θυσία Του μᾶς ἐχάρισε τὰ δύο πνευματικὰ ὑπερόπλα, τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐξομολογήσεως πού μᾶς καθαρίζει ἐσωτερικά, καὶ τὸ τῆς θείας κοινωνίας, ὅπου γινόμεσθε σύσσωμοι καὶ σύναιμοι μέ Ἐκεῖνον, ὅπου ὡς χριστοειδεῖς πλέον ἄνθρωποι, ὡσεὶ θεᾶνθρωποι δηλαδή, μετέχουμε στὴν Ἀνάσταση, στὴν Ἀνάληψη καὶ στὴν Οὐράνια Βασιλεία Του.

Ὁ καθένας μας καὶ ὅλοι μαζί, ἄς προσπαθήσωμε νὰ ἐμβαθύνωμε εἰς τὸ νόημα τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἄς βαδίσωμε αὐτὸν τὸν δρόμο ὅπου μᾶς διάνοιξε μέ τὴ θυσία Του ὁ Χριστός, ὥστε νὰ φθάσωμε πρὸς τὴ θέωση, ὅπου εἶναι τὸ μέλλον μας καὶ ὁ ὑψηλός μας προορισμός.

ΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Τῆς κ. **Εὐαγγελίας Τσαγκαρλή-Διαμάντη,**
Δρ Θεολογίας, Μρ Φιλολογίας

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εἰσαγωγή

Ὁ ὄρος Νεομάρτυρας χρησιμοποιήθηκε γιὰ πρώτη φορά κατά τήν εἰκονομαχία, γιὰ νά ἀντιδιαστέλλει τούς Μάρτυρες τῆς περιόδου αὐτῆς ἀπό τούς Μάρτυρες τῶν πρώτων αἰώνων. Σήμερα ὁμως ἀποδίδεται σ' ὄσους μαρτύρησαν ἐν Χριστῷ ἀπό τήν πτώση τοῦ Βυζαντίου μέχρι τήν ἐποχή μας¹.

Ὁ ἀριθμός τῶν Νεομαρτύρων παραμένει ἀπροσδιόριστος² καί πρέπει νά εἶναι πολύ μέγας. Ὁ Καισάριος Δαπόντες³, λόγιος τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας (18ος αἰώνας), ὑπολογίζει ὅτι «εἶναι ὑπέρ τούς χίλιους καί περισσότεροι»⁴. Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος γράφει, ὅτι «οὐκ ἔστι πόλις καί τόπος ὅπου τῶν Ὁρθοδόξων ἡμῶν οὐ προχέονται ὑπέρ εὐσεβείας τά αἵματα»⁵. Ὁ Εὐγένιος Βουλγάρας μετά τήν ἀπαρίθμηση τῶν γνωστῶν Νεομαρτύρων σημειώνει ὅτι «οὗτοι μερίς βραχεῖα ἔστι τοῦ

τῶν νεοφανῶν ἁγίων παρ' ἡμῖν κλήρου»⁶.

Ἡ ἐμφάνιση τῶν Νεομαρτύρων δείχνει ἀνάγλυφα τήν ταυτότητα καί ὁμοιογένεια τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τήν ἀρχαία ἐποχή μέχρι σήμερα. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι φυσική συνέχεια τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητας, μέ τήν ὁποία συνδέεται ὀργανικά καί ἀδιάσπαστα⁷.

Ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι Θεολογία τῆς Μαρτυρίας τοῦ μοναδικοῦ

1 Δημητρίου Τσάμπη, *Ἀγιολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας*, Θεσ/νίκη: Πουρναρά, 1999, σελ. 108.

2 Εὐγενίου Βουλγάρεως, *Ἐπιστολή πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρκιον*, Ἀθήνα: 1844, σελ. 31-32.

3 Βασιλείου Σφυρόερα, *Δαπόντες Καισάριος*, Θ.Η.Ε., τόμος 4ος, στίλλες 964-965.

4 Καισαρίου Δαπόντε, *Κατάλογος ἱστορικός... (1700-1784)*, Βενετία: Κ. Σάβα - Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τόμος 3ος, 1872, σελ. 134. Ἰωάννου Ἀναστασίου, *Σχεδιάγραμμα περὶ τῶν Νεομαρτύρων, Μνήμη 1821*, Θεσσαλονίκη: 1971, σελ. 16.

5 Ἰωάννου Ἀναστασίου, 1971, σελ. 16.

6 Εὐγενίου Βουλγάρεως, 1844, σελ. 31.

7 Δημητρίου Τσάμπη, 1999, σελ. 109.

γεγονότος τῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό ἐν Χριστῷ, μέσα στήν Ἐκκλησία. Καί ἡ Θεολογία τῶν μαρτύρων εἶναι ἡ κατεξοχὴν θεολογία τῆς Μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ γεγονότος. Οἱ ἀρχαῖοι καί οἱ νέοι μάρτυρες ὁμολογώντας τήν πίστη τους θεολογοῦν καί ἀποδεικνύονται χαρισματοῦχοι, ἐφόσον θεολογοῦν μέσα στήν Ὁρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία. Ἡ θεολογία τῶν ἀρχαίων καί τῶν νέων μαρτύρων ἢ ἡ θεολογία πού ἀναπτύσσεται στά ἀρχαῖα καί νέα Μαρτυρολόγια, ἔχουν κοινά σημεῖα· ἡ ταυτότητα τῶν μαρτυρίων βρίσκεται στήν οὐσία τῆς ὁμολογίας, γιατί νέοι καί παλαιοὶ μάρτυρες ἀνακαινίζουν κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη «καί τό κήρυγμα τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, καί πιστώνεται τό θεῖον Εὐαγγέλιον, καί βεβαιώνουσι τήν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δηλαδή εἶναι Υἱός ἀληθινός τοῦ Θεοῦ, ὁμοούσιος μέ τόν ἀναρχόν του Πατέρα, καί μέ τό ζωοποιόν αὐτοῦ Πνεῦμα, καί κηρύττουσι τό Μέγα μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος...»⁸.

2. Κοινά χαρακτηριστικά παλαιῶν καί νέων μαρτύρων

Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι μάρτυρες ὁμολόγησαν τήν πίστη τους μπροστά στά πλήθη τῶν ἀλλοπίστων, ἔτσι καί οἱ νεώτεροι, ἐνώπιον ἡγεμόνων καί κριτῶν, μέ μεγάλη ἀνδρεία ὡμολόγησαν τόν Ἰησοῦν Χριστόν «Υἱόν Θεοῦ ἀληθινόν» καί «σοφίαν καί λόγον τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τά πάντα ἐγένετο»⁹. Σέ ἐποχές «μισοχριστιότητος» καί σκότους, οἱ φυλακίσεις, οἱ διωγμοί, οἱ ἐξορίες, οἱ διαρπαγές τῶν ὑπαρχόντων καί ὅλα τά δεινά κολαστήρια πού ἔπαθαν οἱ μάρτυρες, τοὺς ἀνέδειξαν χαρισματοῦχους. Ὅλα ὅσα ὑπέστησαν χαρακτηρίζονται ὡς «χαρίσματα

θεϊκά, δωρεές καί ἀξιώματα οὐράνια»¹⁰ καί οἱ ἅγιοι, χαρισματικοὶ φορεῖς τῆς ἀλήθειας καί τῆς ζωῆς¹¹.

Οἱ Νεομάρτυρες ἀνήκουν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀναφέρεται σ' ὅλους τοὺς βίους τῶν Νεομαρτύρων. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ὑπογραμμίζει ὄχι μόνο τήν ἀγιότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀλλά κυρίως τήν ὀρθότητα τῆς διδασκαλίας της, τήν ὁποία ἀνέπτυσαν οἱ Νεομάρτυρες ὄχι μόνον ἐνώπιον τῶν Τούρκων ἀλλά καί ἐνώπιον Λατίνων. Οἱ Νεομάρτυρες ἀντιμετώπιζαν σέ κείνους τοὺς δύσκολους καιροὺς καί τοὺς Λατίνους οἱ ὁποῖοι πλὴν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἐναντίον τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διέδιδαν ὅτι μετὰ τό «σχίσμα» δέν ἀνέδειξε ἄλλους ἁγίους¹², ὥστε νά τήν ἐμφανίσουν ὅτι σφάλει καί ὡς πρὸς τή διδασκαλία της¹³. Ὅμως ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀπολαμβάνει «υἱούς τῶν υἱῶν»¹⁴ γιατί «ἐντρυφᾶ καί τρέφεται νοπτά, ὄχι μόνο μέ τά γεννήματα τῶν παλιῶν Μαρτύρων, ἀλλά καί μέ τά καινούργια τῶν νέων ἀθλητῶν»¹⁵ καί μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ αἰῶνα θά γεννᾶ τέτοιους νέους υἱούς, καί ἡ γενεά αὐτῆ τῶν γενναίων ἁγίων δέν πρόκειται νά λείψει ποτέ, ἀφοῦ ὁ Κύριος μᾶς διαβεβαίωσε ὅτι θά εἶναι «μεθ' ἡμῶν

8 Νικόδημου Ἁγιορείτου, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, Ἀθῆναι: Ἀστήρ, 1961, σελ. 11.

9 Νικόδημου Ἁγιορείτου, 1961, σελ. 11.

10 Συναξαριστὴς Νεομαρτύρων (1400-1900) Τῶν ἁγίων καί Θεοφόρων Πατέρων Μακαρίου Κορίνθου, Νικόδημου Ἁγιορείτου, Νικηφόρου Χίου, καί διδασκάλου Ἀθανασίου Παρίου, Θεσσαλονίκη: 1984, σελ. 718.

11 Νικολάου Ματσούκα, *Δογματικὴ καί Συμβολικὴ Θεολογία. Εἰσαγωγή στή Θεολογικὴ γνωσιολογία*, Θεσσαλονίκη: 1985, σελ. 132.

12 Εὐαγγελίας Τσαγκαρλῆ-Διαμάντη, *Ἡ ζωὴ τῶν ἁγίων ὡς διαχρονικὴ πρόταση διαπαιδαγώγησης*, Ἀπὸ τὸν τόμο «Κωνσταντίνος Μουρατίδης πρόμαχος Ὁρθοδοξίας» - Τιμητικὸ ἀφιέρωμα τῆς ΠΕΘ, σελ. 999-1007, Ἀθῆνα: 2004.

13 Συναξαριστὴς Νεομαρτύρων, σελ. 539.

14 Ψαλμὸς 128, 6.

15 Ἀντωνίου Παπαδοπούλου, *Θεολογία ἀρχαίων καί νέων μαρτυρολογίων*, ἐν: Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου – εἰς τιμὴν καί μνήμην τῶν νεομαρτύρων–, Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, 1986, σελ. 117.

**“Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι μάρτυρες ὁμολόγησαν τὴν πίστη
τους προστά στα πλήθη τῶν ἀλλοπίστων,
ἔτσι καὶ οἱ νεώτεροι, ἐνώπιον ἡγεμόνων καὶ κριτῶν,
μέ μεγάλη ἀνδρεία ὡμολόγησαν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν**

πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 28, 20).

Τὸ ἐνθουσιαστικό στοιχεῖο¹⁶ στὴν Ἐκκλησία τῶν Νεομαρτύρων, πού ἐκφράζεται ἰδιαίτερα μέ τὴ θεληματικὴ προσέλευση στό μαρτύριο, δέν ἦταν ἓνα περιστασιακό φαινόμενο οὔτε περιοριζόταν σέ μερικά μεμονωμένα παραδείγματα.

Θά μπορούσαμε νά ἀναφέρουμε πολλά παραδείγματα Νεομαρτύρων πού χαρακτηρίζονται καί εἶναι παιδιὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας¹⁷.

3. Οἱ ομάδες διάκριση τῶν Νεομαρτύρων

Οἱ Νεομάρτυρες πού εἶναι ὁδηγοί μας καί πρότυπα πνευματικῆς ζωῆς, μποροῦν νά διακριθοῦν σέ τέσσερις ομάδες¹⁸.

α) Στὴν πρώτη ἀνήκουν οἱ Μουσουλμάνοι πού ἀσπάζτηκαν τὸ Χριστιανισμό καί μαρτύρησαν. Εἶναι ἀρκετές αὐτές οἱ περιπτώσεις μαρτύρων ἐξ Ἀγαρνῶν ὅπως λέγονται, ἀλλά εἶναι ἐλάχιστα γνωστές.

β) Στὴ δεύτερη ομάδα ἐντάσσονται ὅσοι μαρτύρησαν μέ ἀφορμὴ κάποια πολιτικὴ ἐξέγερση ἢ ἀμφισβήτηση τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας¹⁹. Στὴν προκειμένη περίπτωση ἀναφέρουμε τοὺς 164 Νεομάρτυρες τῆς

Θεσσαλονίκης, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν ἀγιορεῖτες μοναχοί²⁰.

γ) Ἡ τρίτη ομάδα ἀπαρτίζεται ἀπὸ Χριστιανούς πού διακατέχονται ἀπὸ ἔντονο πόθο νά μαρτυρήσουν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Αὐτοὶ προκαλοῦσαν τοὺς Τούρκους καί στὴ συνέχεια καταδικάζονταν σέ μαρτυρικό θάνατο²¹.

δ) Ἡ τέταρτη ομάδα ἀποτελεῖται ἀπὸ Χριστιανούς πού ἀλλαξοπίστησαν καί στὴ συνέχεια μετάνιωσαν. Προκειμένου νά ἐξιλεωθοῦν ἀπὸ τὸ ἀμάρτημά τους αὐτό, ἐγιναν αὐτόκλητοι Μάρτυρες μέ τὴ θεληματικὴ τους προσέλευση στό μαρτύριο. Ἡ ομάδα τῶν «ἐξ ἀρνησιχρίστων» Νεομαρτύρων, παρουσιάζει μεγάλο ἱστορικό καί θεολογικό ἐνδιαφέρον. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μάρτυρες αὐτοὺς μετὰ τὴν ἐπιστροφή τους στὴν Ἐκκλησία, συνδέθηκαν μέ τὸ Ἅγιον Ὅρος καί προετοιμάστηκαν ἐκεῖ γιὰ τὸ ἐκούσιο μαρτύριό τους. Ὑπάρχουν ὁμως καί ἀγιορεῖτες μοναχοὶ πού ἀλλαξοπίστησαν καί ἐγιναν Μουσουλμάνοι, ἀλλά ὅταν συνειδητοποιήσαν τὴν ἀποστασία τους μετάνιωσαν, ὁμολόγησαν τὸ Χριστό καί μαρτύρησαν²².

Γιὰ τοὺς Μάρτυρες ὁ π. Ἰουστίνος Πόποβιτς εἶπε ὅτι οἱ βίοι τῶν Ἀγίων καί

16 Ἰερωνύμου Κοσῶννη (πρ. ἀρχ. Ἀθηνῶν) *Τὸ ἐνθουσιαστικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Μαρτύρων*, Ἀθήνα 1952, σελ. 21.

17 Ἀντωνίου Παπαδοπούλου, 1986, σελ. 116.

18 Δημητρίου Τσάμπη, 1999, σελ. 111-112.

19 Ἰωάννου Αναστασίου, 1971, σελ. 53 κ. ἐξ.

20 Ἰωάννου Μαμαλάκη, *Δοσιθέου Κωνσταντινου, Νέον ὑπόμνημα τῶν νεοφανῶν ἱερομαρτύρων καὶ ὀσιομαρτύρων*, ἐν: Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 46-(1963), σελ. 352 κ. ἐξ.

21 Ἰωάννου Αναστασίου, σελ. 25.

22 Ἀποστόλου Γλαβίνα, *Ὁ ἐκ Λήμνου Νεομάρτυς Ἀθανάσιος*, ἐν: Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 62(1979), σελ. 326-328.

έν προκειμένω τών μαρτύρων, άποτελοϋν τήν έφηρμοσμένη Δογματική²³. Όλοι οί μάρτυρες παλαιοί και νέοι άνήκουν στήν Έκκλησία τοϋ Χριστοϋ και αυτό εκφράζεται μέ τήν πεποίθηση όσων βρίσκονται στή γη και επικοινωνοϋν μέ τούς άγίους, επικεφαλής τών όποίων βρίσκεται ή Θεοτόκος.

Στά άρχαία Μαρτύρια οί Μάρτυρες όμολογοϋν: «Χριστιανός ειμί», ένω στά Νέα Μαρτυρολόγια, οί νέοι Μάρτυρες έπαναλαμβάνουν τή φράση «Χριστιανός γεννήθηκα και Χριστιανός θ' άποθάνω». Η κοινή αυτή όμολογία πού τή βρίσκουμε σ' όλα τά Μαρτυρολόγια, άρχαία και νέα, δέν άποτελεϊ μία φραστική άντιγραφή και πολύ περισσότερο δέν εκφράζει τό «ινάτι» τών Ρωμιών²⁴, όπως έλεγαν οί Τοϋρκοι, άντιμετωπίζοντας τήν άκαμψία τών Νεομαρτύρων. Η όμολογία τους δηλώνει ένα βαθύτερο θεολογικό περιεχόμενο. Θεωροϋσαν ως σκύβαλα όλα τά άγαθά πού

πρότειναν οί Τοϋρκοι στους Νεομάρτυρες για ν' άρνηθοϋν τήν πίστη τους, και όχι μόνο τά άπέρριπταν, αλλά τόνιζαν πώς εϊναι έτοιμοι νά πεθάνουν για τό Χριστό²⁵.

Πολλοί από τούς Νεομάρτυρες θυσιαζόμενοι για τό Χριστό άναφωνοϋσαν «Χριστός άνέστη»²⁶. Η άναφήνηση αυτή δέν εκφράζει άπλώς τήν πίστη στήν άνάσταση τοϋ Χριστοϋ αλλά και τή βεβαιότητα στή δική τους κοντά στο Θεό άιώνια ζωή. Στή ζωή αυτή πιστεύουν ότι πορεύονται, όπως και οί άρχαίοι Μάρτυρες.

4. Γιατί μαρτύρησαν οί Νεομάρτυρες

Ό Θεός εϋδόκησε νά άθλήσουν οί Νεομάρτυρες, όπως γράφει ό Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης²⁷, γιατί α) άνακαινίζουν τήν όρθόδοξη πίστη, β) καθιστοϋν άναπολόγητους τούς άλλόπιστους κατά τήν κρίση, γ) εϊναι δόξα και καύχημα τής Όρθοδοξίας και έλεγχος τών κακοδόξων, δ) εϊναι παράδειγμα ύπομονής σ' όλους τούς όρθοδόξους και ε) προτρέπουν τούς Χριστιανούς και ιδίως τούς άρνησίχριστους νά τούς μιμηθοϋν μέ έργα. Για τό τελευταίο αυτό στοιχείο οφείλουμε νά διευκρινίσουμε ότι στήν άρχαία Έκκλησία ό πόθος για τό μαρτύριο και ιδιαίτερα ή έκούσια παράδοση σ' αυτό δέν ήταν κάτι τό επιβεβλημένο, αλλά τό θεωροϋσαν ως ιδιαίτερο χάρισμα τοϋ Άγιου Πνεϋματος²⁸. Δέν έπρόκειτο δηλαδή για έναν ρομαντικό και επιπόλαιο ένθουσιασμό, συναίσθημα έξάλλου πού δέν θά άντεχε στα σκληρά βασανιστήρια, αλλά

25 Άντωνίου Παπαδοπούλου, 1986, σελ.120.

26 F. Rouquerville, *Ιστορία τής Έλληνικής Έπαναστάσεως, ήτοι ή άναγέννησις τής Ελλάδος*, Αθήναι: 1890, τόμος Β', σελ. 206 και 208 (τό έργο εϊναι τετράτομο' άναφέρει και μερικούς Νεομάρτυρες).

27 Νικοδήμου Άγιορείτου, 1961, σελ. 10-17.

28 Μεγάλου Άθανασίου, *Άπολογία περί τής φυγής αυτού*, 22, P. G. 25, 673A / Κυρίλλου Έεροσολύμων, Κατήχησις 16, 21, P. G. 33, 948BΨ

23 Ίουστίνος Πόποβιτς, *Άνθρωπος και Θεάνθρωπος*, Αθήναι: 1974, σελ. 88.

24 Άντωνίου Παπαδοπούλου, 1986, σελ. 119.

για ένα υπέρλογο γεγονός, πού μπορούν να τό καταλάβουν μόνο όσοι αγάπησαν μέ άνιδιοτέλεια καί μ' ὄλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς τους καί ἐνδυναμώθηκαν ἀπό τή θεία χάρι²⁹. Ἡ Ἐκκλησία μέ βάση τό λόγο τοῦ Κυρίου “Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τήν ἑτέραν» (Ματθ. 10, 23) καί τό παράδειγμά του, πού ἔπαιρνε ὀρισμένες προφυλάξεις (Ἰω. 11, 5), ὄχι μόνο ἀπέτρεπε τούς πιστούς νά παραδίδονται μέ δική τους πρωτοβουλία στους διώκτες τους, ἀλλά τούς προέτρεπε νά σώζουν τή ζωή τους μέ τή φυγή. Διηλαδῆ ὁ Χριστιανός δέν προσέρχεται στό μαρτύριο αὐτόκλητος, ὄταν μάλιστα μπορεῖ νά σωθεῖ, ἀλλά μόνο ὄταν ἀναγκασθεῖ. Παρόλη τή σαφή θέση τῆς Ἐκκλησίας ἀναφορικά μέ τήν ἐθελούσια προσέλευση στό μαρτύριο, ὑπῆρχε μιᾶ σπουδαία ἐξαίρεση πού βρῆκε συγκλονιστική ἔκφραση στους Νεομάρτυρες. Ἡ μόνη περίπτωση πού ἐπιτρεπόταν στήν πρώτη Ἐκκλησία νά προσέλθουν οἱ Χριστιανοί αὐτόκλητοι στό μαρτύριο, ἦταν ὄταν προηγουμένως εἶχαν ἀρνηθεῖ τό Χριστό³⁰. Οἱ ὀδηγίες καί οἱ συμβουλές πού δίνει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης πρὸς τούς ἀρνησίχριστους ἀποτελοῦν λαμπρό μνημεῖο τοῦ ὑψηλοῦ φρονήματος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Νεο-μαρτύρων καί ἀπό τά σπουδαιότερα κείμενα πού ἔχουν γραφεῖ γιά τούς μάρτυρες τῆς Ὁρθοδοξίας.

Γράφει πρὸς τούς ἀρνησίχριστους ὁ Ἅγιος Νικόδημος: «α)...Νά ὑπάγετε εἰς κανένα πνευματικόν ἔμπειρον καί ἐνάρετον, νά ἐξομολογηθῆτε τήν ἀρνησιν ὀπού ἐκάματε, καί ὄλας τὰς λοιπὰς ἀμαρτίας σας φανερώνοτες εἰς αὐτόν καί τόν σκοπόν ὀπού ἔχετε διά τό μαρτύριον β) Νά ζητήσετε νά λάβετε τήν δευτέραν κρίσιν τοῦ Ἁγίου μύρου, κατά τήν διάταξιν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας μας γ) Νά τραβηχθῆτε εἰς ἕνα μέρος ἡσυχον, καί ἐκεῖ καθήμενοι νά παρακαλέσετε τόν Θεόν μέ νηστείαν,

29 Δημητρίου Τσάμπ, 1999, σελ. 115.

30 Κυπριανοῦ Καρχηδόνας Ἐπιστολή XIII, 4 / Νικόδημου Ἄγιορείτου, σελ. 16.

Ὁ πιστός λαός, ὀπως καί στήν πρώτη περίοδο τῶν διωγμῶν, ἔβλεπε τό μαρτύριο ὀς τήν πιό μεγάλη νίκη τῶν ἀδυνάτων, τῶν ταπεινῶν καί καταφρονεμένων.

ἀγρυπνίαν, καί δάκρυα, διά νά γένη ἴλεως εἰς τό μέγα σφάλμα ὀπού ἐκάματε καί μάλιστα διά νά ἀνάψη τήν θείαν του αγάπην εἰς τήν καρδίαν σας καί νά σᾶς ἐνδυναμώσῃ εἰς τό Μαρτύριον, διά νά καταισχύνετε τόν διάβολον, καί τούς ὑπηρέτας του δ) Νά κοινωνήσετε τά θεῖα μυστήρια μέ κατάνυξιν καί εὐλάβειαν. Καί ε) ὄστερα ἀπό ὄλα ταῦτα, νά σηκωθῆτε νά ὑπάγετε εἰς τόν τόπον ἐκεῖνον ὀπού ἡρνήθητε τόν Χριστόν πρότερον, καί ἐκεῖ νά ἀρνηθῆτε τήν θρησκείαν ἐκείνην ὀπού ἐδέχθητε, καί νά ὀμολογήσετε τήν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καί ἐν τῇ ὀμολογίᾳ ταύτῃ νά χύσετε τό αἶμα σας, καί νά ἀποθάνετε»³¹.

Καί ἕνας ἀπό τούς βασικούς λόγους τῆς προετοιμασίας τῶν Νεομαρτύρων ἀπό τούς πνευματικούς τους γιά νά προσέλθουν θεληματικά καί νά ὑπομείνουν μέ γενναϊότητα τό μαρτύριο, ἦταν νά τονωθοῦν τά θρησκευτικά αἰσθήματα τοῦ πιστοῦ λαοῦ καί νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἐμμονή του στήν Ὁρθοδοξία³². Ἀναμφίβολα τό πιό ἀποτελεσματικό ὀπλο πού διέθετε ἡ Ἐκκλησία γιά νά ἀντικρούσει καί πολεμήσει τόν κίνδυνον ἀπό τόν ἐξισλαμισμό, ἦταν τό μαρτύριο

31 Νικόδημου Ἄγιορείτου, σελ. 19.

32 Ὀνουφρίου Ἰβηρίτη, Ἀκολουθία καί μαρτύρια τῶν ἁγίων ἐνδόξων τεσσάρων νέων Ὀσιομαρτύρων Εὐθυμίου, Ἰγνατίου, Ἀκακίου καί Ὀνουφρίου..., Ἀθήνα: 1862, σελ. 59. (Οἱ βίοι τῶν Νεο-μαρτύρων αὐτῶν ἐπανεκδόθηκαν στόν Συναξαριστή Νεο-μαρτύρων 1400-1900 μ.Χ.), Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 356-481, 493-507 καί 215-227 μέ παραλείψεις ἀπό τό ἀρχικό κείμενο).

των πιστών παιδιών της. Ο πιστός λαός, όπως και στην πρώτη περίοδο των διωγμών, έβλεπε τό μαρτύριο ως τήν πιό μεγάλη νίκη των αδυνάτων, των ταπεινών και καταφρονεμένων. Γι' αυτό, τό μαρτύριο συμβάλλει πρωταρχικά στή διατήρηση τῆς αἰσιοδοξίας γιά τήν τελική νίκη και τονώνει δημιουργικά τήν ἐλπίδα γιά τήν ἀποτίναξη κάθε δεσμοῦ και τήν ἀνάκτηση τῆς ἐλευθερίας. Ἡ χαρά των πιστών γιά τήν παρηψία των Νεομαρτύρων περιγράφεται ἀπό τούς Συναξαριστές σέ συνδυασμό μέ τήν αὐθόρμητη δοξολογία τους πρὸς τόν Κύριο. Αὐτή ἡ στάση των πιστών μπορεῖ νά κατανοηθεῖ μόνο ἂν ἔχει ὑπόψη του κανείς τήν ψυχολογική κατάσταση των ὑπόδουλων και καταπιεσμένων Χριστιανῶν, πού πίστευαν στήν τελική νίκη. Ἀνέμεναν τήν ταπείνωση τῆς παντοδυναμίας των ἐχθρῶν, μέ τήν ἀφοβία και τήν πνευματική νίκη των Νεομαρτύρων.

Οἱ Νεομάρτυρες στήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, γράφει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, «εἶναι ἓνα θαῦμα παρόμοιον ὡσάν νά βλέπη τις εἰς τήν καρδίαν τοῦ χειμῶνος ἔαρινά ἄνθη και τριαντάφυλλα, μέσα εἰς τήν βαθυτάτην νύκτα, ἡμέραν και ἡλιον, μέσα εἰς τό ψηλαφτόν σκότος φῶτα λαμπρότατα, ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας νά βλέπη ἐλευθερίαν και ἐν τῷ καιρῷ τῆς τωρινῆς ἀσθενίας ὑπερφυσικήν δύναμιν»³³.

5. Ἡ ἀναγνώριση και ἀνακήρυξη τῶν μαρτύρων ὡς ἁγίων

Γιά τήν ἀναγνώριση και ἀνακήρυξη τῶν Ἁγίων στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς ἁγίων τό μόνο κριτήριο εἶναι ἡ ἀναγνώρισή τους ἀπό τόν πιστό λαό³⁴. Ὅπως γράφει ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος «Τρία θεωροῦνται τά μαρτυροῦντα τήν ἀληθῆ ἐν ἀνθρώποις ἀγιότητα: πρῶτον ὀρθοδοξία

ἄμωμος, ἀρετῶν κατόρθωσις ἀπασῶν, ἐν αἷς ἔπεται ἡ περί τήν πίστιν μέχρις αἵματος ἀντικατάστασις, και τέλος ἡ περί Θεόν ἐπίδειξις σημείων ὑπερφῶν και θαυμάτων»³⁵.

Γιά τούς Νεομάρτυρες συνήθως δέν γινόταν ἀπό τήν Ἐκκλησία ἐπίσημη πράξη ἀνακηρύξεως, ἐξ αἰτίας των συνθηκῶν τρομοκρατίας πού ἐπικρατοῦσαν κατά τή διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας. Γι' αὐτό ἡ τιμή πρὸς τούς Νεομάρτυρες παρέμεινε στίς περισσότερες περιπτώσεις τοπική³⁶.

Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης γράφει ὅτι τούς Νεομάρτυρες δέν ἀναγνωρίζει ὡς Ἁγίους ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, γιατί σύμφωνα μέ τή διδασκαλία της α) δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχουν ἅγιοι στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μετά τό σχίσμα και β) μόνο ὁ Πάπας ἔχει τήν ἐξουσία νά ἀνακηρύττει ἁγίους³⁷.

Δέν θά ἐπιχειρήσουμε ἀνατροπή των ἀπόψεων αὐτῶν· θά ἀναφέρουμε μόνο ὅτι ἀκόμα και ὁ γνωστός Βολλανδιστής³⁸ ἁγιολόγος Hip. Delehayε σέ μελέτη του γιά τούς Ἑλληνες Νεομάρτυρες ἐκφράζει τή βαθεῖα του λύπη γιά τίς ρωμαιοκαθολικές θέσεις και χαρακτηριστικά διερωτᾶται: **«Σέ τί ὑπολείπονται γιά νά εἶναι (οἱ Νεομάρτυρες) ἀληθινοί Μάρτυρες;... δέν ἔχυσαν τό αἷμα τους γιά τίς ἀλήθειες τῆς πίστεως μας, πού γι' αὐτές ἀγωνίστηκαν οἱ ἔνδοξοι Μάρτυρες των πρώτων αἰῶνων; Οἱ Νεομάρτυρες εἶναι ἡ μεγαλύτερη δόξα τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας και μπροστά στίς λαμπρές αὐτές μαρ-**

35 Δημητρίου Τσάμν, μν. ἔργ., 1999, σελ. 128.

36 Δημητρίου Τσάμν, 1999, σελ. 133.

37 Εὐγενίου Βουλγάρεως, *Πρὸς Πέτρον τόν Κλαίρικιον ἐπιστολή...*, σελ. 13 & 18.

38 Οἱ Βολλανδιστές εἶναι ὁμάδα Βέλγων Ἰησουϊτῶν, πού ἐσιτάζουν στήν Ἁγιολογία οἱ ὅποιοι δημοσιεύουν, ἐπί τρεῖς αἰῶνες, ἀπό τό 17ο αἰῶνα, τά Acta Sanctorum, (τούς βίους των Ἁγίων) και τα Analecta Bollandiana. Ἡ μεγάλη αὐτή συλλογή περιλαμβάνει τίς βιογραφίες και τούς θρύλους των Ἁγίων, μέ τά σχετικά δεδομένα (Fr. Halkin, *Βολλανδισταί*, Θ.Η.Ε., τόμος 3ος, σελ. 951).

33 Νικοδήμου Ἁγιορείτου, σελ. 10.

34 Δημητρίου Τσάμν, 1999, σελ. 127.

τιρίες τῆς κοινῆς πίστεως μας κάθε χριστιανός πρέπει νά ὑποκλίνεται»³⁹.

Ἐπίσης ὁ Γάλλος ἱεραπόστολος Thomas Charles Fleuriu ἐκθέτοντας τό 1695 τίς ἐντυπώσεις του στούς κληρικούς τῆς Γαλλίας ἀπό ἓνα ἱεραποστολικό ταξίδι στήν Ἑλλάδα καί μέ ἀφορμή τούς Νεομάρτυρες, γράφει σχετικά: «Ὅλα αὐτά τά παραδείγματα τῶν πιό ἡρωϊκῶν ἀρετῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ δείχνουν καθαρά ὅτι ἡ χώρα αὐτή δέν εἶναι τόσο στεῖρα, ὅπως ἴσως πιστεύει ὁ κόσμος στή Γαλλία. Μακάρι ὅσοι ἀμφιβάλλουν ἢ κάνουν πῶς ἀμφιβάλλουν, νά μποροῦσαν νά δοῦν τήν ἐνθουσιαστική διάθεση γιά πλούσια πνευματική καρποφορία»⁴⁰.

Ὁ κύριος λόγος τῆς προβολῆς καί τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν Νεομαρτύρων, ὅπως καί ὄλων τῶν ἁγίων, εἶναι παιδαγωγικός καί ἁγιαστικός. Οἱ πιστοί διδάσκονται τά κατορθώματα τῶν μαρτύρων, γιά νά εἶναι ἐτοιμοί, ἂν χρειαστεῖ, νά τούς μιμηθοῦν. Κατά τόν Ἱερό Χρυσόστομο «Τιμή Μάρτυρος, μίμψις μάρτυρος»⁴¹. Καί παρατηρώντας σήμερα τά «σημεῖα τῶν καιρῶν» πρέπει νά μὴν ἐτοιμαζόμαστε μόνο γιά τό «μαρτύριο τῆς συνειδήσεως». Ἰσως κληθοῦμε καί πάλι οἱ Χριστιανοί νά ἀπαντήσουμε στήν ἐρώτηση τοῦ Κυρίου πρὸς τούς Ἀποστόλους: «Δύνασθε πιεῖν τό ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;» (Ματθ. 20, 22).

Β' ΜΕΡΟΣ

Στή Χριστιανική Ὁρθόδοξη Ἀγωγή τό θέμα τῶν Νεομαρτύρων ἔχει τεράστια παιδαγωγική ἀξία καί ὀφείλει ἡ σύγχρονη παι-

39 Hip. Delehaye «Greek Neomartyrs», SH 42, Bruxelles 1966, σελ. 254-255.

40 Aug. Carayon, *Relations inédites des missions de la Compagnie de Jésus a Constantinople et dans le Levant au XVII siècle*, Poitiers 1864, ἀπόσπασμα ἀπό τό ἔργο αὐτό ἐν: Γρηγόριος Παλαμᾶς, 69 (1986), σελ. 240. Hip. Delehaye, σελ. 253.

41 Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς μάρτυρας*, PG 50, 661-663.

δεῖα νά διαχειριστεῖ δεόντως τό κεφάλαιο αὐτό. Οἱ κατευθύνσεις τῶν χριστιανικῶν παιδαγωγικῶν στόχων θά μπορούσαν νά εἶναι οἱ ἑξῆς⁴²: Ἡ Γνωστική κατεύθυνση καί ἡ Συναισθηματική καλλιέργεια τῶν μαθητῶν.

1. Ἡ γνωστική κατεύθυνση τῶν χριστιανικῶν παιδαγωγικῶν στόχων

Ἡ Ἐκκλησιαστική Ἱστορία καί ἡ Γενική Ἱστορία μποροῦν νά ἐμπλουτισθοῦν μέ πολλές σελίδες γιά τήν προβολή τοῦ ἐπί τῆς πίστεως στηριζόμενου καταπληκτικοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν Νεομαρτύρων. Καί ἐπειδή συχνά κακοποιεῖται ἡ Ἱστορία ἀπό διάφορους ἀπομυθευτές της, ἡ μελέτη τοῦ φαινομένου τῶν Νεομαρτύρων, μπορεῖ νά διαφυλάξει τήν Ἱστορία μας ἀπό τόν ἐσμό τῶν παραχαρακτῶν της καί νά ἐμπλουτίσει ἄριστα τά σχολικά ἐγχειρίδια. Ὁ ἐμπλουτισμός αὐτός θά ὑποβοηθήσει τούς μὴ τηλεκατευθυνόμενους Ἑλληνόπαιδες νά προφυλαχθοῦν ἀπό τήν πλημμυρίδα τῶν ὑλιστικῶν καί τῶν ἀντιεκκλησιαστικῶν ἐρμηνειῶν τοῦ νοήματος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ἡ κατάλληλη προβολή τῶν Νεομαρτύρων μπορεῖ νά εἶναι ἡ καλλίτερη ἀναίρεση λ.χ. τοῦ φλύαρου συμπληήματος «Ἑλληνική Νομαρχία Ἄωνύμου τοῦ Ἑλλινος», πού διέπεται ἀπό συκοφαντικό ἀντικληρικό μένος καί ἐξ ἀφορμῆς μερικῶν ἐξαιρέσεων, προβαίνει σέ ἀπαράδεκτες γενικεύσεις καί παραθεωρεῖ ὄλες τίς θυσίες τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Οἱ θυσίες αὐτές ἔγιναν τόσο γιά τήν περιφρούρηση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅσο καί γιά τό Ἔθνος. Ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς ὑψηγῆτής προπολεμικά τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ἐπεσήμανε ἤδη ὅτι ἂν εἶχε κανεῖς νά κατηγορήσει γιά κάτι τήν

42. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, *Οἱ Νεομάρτυρες εἰς τό ἔργον τῆς ἀγωγῆς*, ἐν: Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου (Εἰς τιμὴν καί μνήμην τῶν Νεομαρτύρων), Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, 1986, σελ. 313-328.

Ἐκκλησία, θά ἔλεγεν, δι «πολλάκις τόν δευτερογενῆ δι' αὐτήν ἔθνικόν σκοπόν ἔθεσεν ὑπεράνω τοῦ καθαρῶς θρησκευτικοῦ καί τοῦ ἰδίου συμφέροντος». Οἱ Ἑλληνόπαιδες θά ἀντιληφθοῦν τή συκοφαντική διάθεση τῆς «Ἑλληνικῆς Νομαρχίας», ἂν μέσα στά σχολικά τους ἔχειρίδια ἐπισημανθεῖ, δι οἱ Τοῦρκοι θανάτωσαν ὀκτώ Πατριάρχες (Ραφαήλ τόν Β', Κύριλλο Α' τόν Λούκαρι, Κύριλλο Β' τόν Κονταρῆ, τόν Παρθένιο τόν Α', Ἰωαννίκιο τόν Β', Γρηγόριο τόν Ε', Κύριλλο τόν ΣΤ' καί Εὐγένιο τόν Β'). Ὅλους αὐτούς τούς Πατριάρχες εἴτε τούς ὀδήγησαν στή ἀγκόνη, εἴτε τούς ἐπνιξαν στή θάλασσα, εἴτε τούς ἀποκεφάλισαν. Ἐκατό περίπου ἐπισκόπους, ἀπό τόν Διονύσιο φιλόσοφο, ὡς τόν Χρυσόστομο Σμύρνης θανάτωσαν οἱ Τοῦρκοι. Τούς ἀποκεφάλισαν, τούς κρέμασαν, ἄλλους τούς ἔγδαραν, καί ἄλλους τούς διαμέλισαν σέρνοντάς τους στούς δρόμους. Σέ ἑξί χιλιάδες ἀνεβάζει ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας στά Γιάννενα Πουκιεβίλ, τούς λειτουργούς τῆς Ἐκκλησίας, πού θανατώθηκαν κατά τό χρονικό διάστημα

τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνα, ἄλλοι δέ ὑπολογίζουν δι αὐτοῖ εἶναι ἀκόμη περισσότεροι.

Καί ἂν ἕνας ἀπό τούς κύριους σκοποῦς τῆς ἀγωγῆς εἶναι νά μεταδόσει ὀρισμένες γνώσεις καί νά φέρει σέ ἐπαφή τούς μαθητές μέ τήν ἱστορική ἀλήθεια, ἡ ἀξιοποίηση τοῦ ἱστορικοῦ ὕλικου πού ἀναφέρεται στούς Νεομάρτυρες, θά συμβάλει πολύ στό σκοπό αὐτόν. Ἐπίσης θά ὑποβοηθήσει τόσο στήν κατανόηση πολλῶν πιυχῶν τῆς Ἐθνεγερσίας τοῦ 1821 καί τῆς νεοελληνικῆς Ἱστορίας, ὅσο καί στή διακρίβωση τῶν κύριων χαρακτηριστικῶν τῆς αὐτοσυνειδησίας καί τῆς ταυτότητας τῶν Ὀρθόδοξων Ἑλλήνων.

2. Συναισθηματική τροφοδοσία καί καλλιέργεια τοῦ ἠθους τῶν μαθητῶν

Γιά νά ἔχει ὑγίη καί δυναμικό προσανατολισμό ἡ βούληση τῶν μαθητῶν πρὸς ὀρισμένες ἀξίες, πρέπει νά μὴ τίς βλέπουμε ὡς ἀπροσπέλαστες καί ἀπραγματοποιήτες, ἀλλά ὡς προσιτές καί πραγματοποιήσιμες. Οἱ ἀξίες γίνονται ἀντιληπτές ὄχι μέ διανοητική κυρίως ἐνέργεια, ἀλλά μέ τή συναισθηματική καί βιωματική ἐμπειρία. Καί ἡ καθ' ὄλου θεωρία τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου διέπεται ἀπό τήν ἀρχή «Verba docent, exempla trahunt» = «Οἱ λόγοι διδάσκουν, τά παραδείγματα ἔλκουν (σύρουν, συναρπάζουν, αἰχμαλωτίζουν)». Ἡ λέξη exempla στή ρήση αὐτή ἔχει, τή σημασία τοῦ προσωπικοῦ προτύπου καί τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος, ἀπό τά ὅποια ἐκπορεύονται πραγματοποιήσιμα ἰδεώδη. Τό πρότυπο παρουσιάζεται γιά νά ἐπιλεγῆ ἀπό τόν παιδαγωγούμενο, σύμφωνα καί μέ τίς φράσεις τοῦ Κυρίου: «ἀκολούθει μοι» (Ματθ. 8, 22), «ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί» (Ἰω. 8, 12). Κατά τή διατύπωση Α' Πέτρου 2, 21, ὁ Κύριος εἶναι ὁ «ὑπογραμμός», ἀλλά καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει «μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 11, 1 καί 4, 16).

Ὡς πρότυπα καί παραδείγματα πρέπει νά προβάλλονται ἀπό τήν Ἐκκλησία οἱ Νεομάρτυρες, γιατί στό πρόσωπό τους συνδυάζονται τά ὑψίστα ἰδεώδη τῆς αὐτοθυσίας καί τοῦ ἠρωϊσμοῦ. Τά πρότυπα καί παραδείγματα τῆς ζωῆς τους ἔχουν διαφωτιστικό χαρακτήρα, ἐνθαρρυντικό περιεχόμενο καί παροτρυντική διάσταση πρὸς ἐκλογή προσανατολισμοῦ σέ μιὰ ἠρωϊκὴ ζωὴ ἀλλ' ὄχι ἀπρόσιτη, ἡ ὁποία ἐνισχύεται ἀπὸ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ. Καί ἂν ἡ Ἐκκλησία πρέπει νά προβάλλει, καί προβάλλει καθημερινῶς τά πρότυπα καί τά παραδείγματα ὄλων τῶν ἁγίων τοῦ παρελθόντος, πολὺ περισσότερο πρέπει νά ἀξιοποιήσει τοὺς ὑπογραμμοὺς τῶν Νεομαρτύρων πού ὄχι μόνο ἦταν ἄνθρωποι σάν κι ἐμᾶς, ἀλλὰ καί σχεδὸν σύγχρονοί μας καί οἱ ὅποιοι θυσίασαν προσφιλεῖς ἐπίγειους δεσμούς, οἰκογένεια, φίλους καί συγγενεῖς, ἀλλὰ καί δόξες καί τιμές. Τό μαρτύριό τους δέν ἦταν ἀποτέλεσμα νοσηροῦ θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα θερμῆς πίστεως.

Εἶναι αὐτονόητο βέβαια ὅτι ἡ χρησιμοποίηση τῶν προτύπων τῶν μαρτύρων θά ἔχει ὡς κύριο στόχο τὴ μεταφορὰ στὴ σημερινὴ βίωση καί κοινωνικὴ πραγματικότητα τοῦ πνεύματος τῆς ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ. Στὶς τάξεις τῶν νέων ἀλλὰ καί ἡμῶν τῶν μεγαλύτερων, πρέπει νά καλλιεργηθεῖ τό ἠρωϊκὸ φρόνημα τῶν Νεομαρτύρων καί τό πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως στὶς σύγχρονες δυνάμεις τοῦ σκότους. Τά παιδιά καί οἱ νέοι θά μπορούσαν νά ἔχουν γιὰ νά τοὺς ἐνθαρρύνουν στὶς δύσκολες στιγμὲς τους, τίς μορφές τῶν ἠρωϊκῶν νέων πού μαρτύρησαν σέ ἀπείρως δυσκολότερες ἐποχές. Θά μπορούν νά θυμοῦνται τό Μιχαὴλ Μαυρουδὴ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, τό Μιχαὴλ Πακνανᾶ καί τὴ Φιλοθέη Μπενιζέλου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τό Δημήτριο ἀπὸ τὴ Σμύρνη, τό Γεώργιο ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, τό δεκαπενταετὴ Ἰωάννη ἀπὸ τὴ Βλαχία καί τό δεκατετράχρονο Ἰωάννη ἀπὸ τὴ Θάσο καί τόσους ἄλλους γνωστούς καί ἀγνώστους. Νά θυμηθοῦμε ὄλους τοὺς Νεομάρτυρες πού σ' ὅποιαδήποτε ἡλικία

ἐνήργησαν ὡς νέοι καί μπορούν νά ἐνθουσιάσουν ὄλους μας, νέους καί ἐνήλικες, πού αἰσθανόμαστε ὁμως μέσα μας νά χτυπᾶ μιὰ νεανικὴ χριστιανικὴ καρδιά.

Καί στὰ πλαίσια τῆς «διά βίου παιδείας» πού ἴσχυε πάντοτε στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀξίζει νά ἀναφέρουμε ὅτι γιὰ ὄλους μας ὑπάρχουν Νεομάρτυρες πού μπορούμε νά ταυτιστοῦμε μαζί τους. Τά συγκεκριμένα προσωπικά μας προβλήματα, ὅσον ἀφορᾶ στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, τά πέρασαν πρῶτοι ἐκεῖνοι. Ἐζησαν τὴν περιφρόνηση, τὴν ἀπειλή, τό κλίμα καχυποψίας καί τὴν ἀνάγκη ὁμολογίας τῆς πίστεως τους, σέ φάσεις δύσκολες γιὰ τὴν κατάστασή τους, τὴν καριέρα καί τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τους. Αὐτὰ μέ τό παράδειγμά τους, μᾶς καλοῦν νά τὰ ἀντιμετωπίσουμε ὅταν τὰ συναντοῦμε, παραμερίζοντας τό φόβο μας καί τὴν ἰδιοτέλεια, ὥστε νά συνεχίζεται ἡ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Κι ἂν μέχρι τώρα λίγες φορές βρεθήκαμε στὴν ἀνάγκη μαρτυρίας τῆς πίστεως μας, τὰ μηνύματα πού φθάνουν καθημερινῶς, δέν μᾶς ἐπιτρέπουν νά ἐφουσαζοῦμε καί γιὰ τό μέλλον. Στὰ πλαίσια τῆς λεγόμενης Παγκοσμιοποίησης πολλά θά ἀλλάξουν καί ἄλλα θά προβληθοῦν προκλητικά, καλώντας μας νά ἀπαντήσουμε στό δίλημμα «ὀρθόδοξη πίστη ἢ συμβιβασμός». Μέ τὴν ἀρετὴ

“Ὅλοι οἱ μάρτυρες παλαιοί καί νέοι ἀνήκουν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί αὐτό ἐκφράζεται μέ τὴν πεποίθηση ὅσων βρίσκονται στὴ γῆ καί ἐπικοινωνοῦν μέ τοὺς ἁγίους, ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων βρίσκεται ἡ Θεοτόκος.”

τῆς διάκρισης, ὅπως τὴν προβάλλουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, καλούμαστε νά λάβουμε θέση καί νά ἀποφασίσουμε πῶς θά πορευθοῦμε. Καί ἐπειδὴ οἱ λόγοι διδάσκουν καί τὰ παραδείγματα ἔλκουν, μπορούμε νά ἀντιληφθοῦμε τὴ σημασία τοῦ προτύπου τῶν Νεομαρτύρων. Οἱ Νεομάρτυρες θά εἶναι φάροι στό δίλημμα αὐτό, ὥστε νά ἐνισχυόμαστε καί νά ὀδηγοῦμαστε σωστά ἀπὸ τὴν ὑπέρβαση τῶν δικῶν τους δυσκολιῶν, πού παρόμοιες καί σήμερα ἐνδεχομένως νά ἀντιμετωπίσουμε. Καλούμαστε, μέσω τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς μας, νά προσανατολισθοῦμε πρὸς τὴν ἀπάντηση πού ἀναμένει ἀπὸ μᾶς ὁ Χριστός καί νά γίνουμε μιμητές του, ἐπιδίωξη πού καταξιώνει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ καί τὴν ἀνεβάζει πάνω ἀπὸ τὰ γῆινα. Ὁ στόχος αὐτός φαίνεται δύσκολος ἀλλὰ δέν εἶναι ἀκατόρθωτος ὅταν συνδέεται μὲ τὴ ζωὴ τῆς χάριτος πού ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα.

3. Ἐπίλογος

Ἡ προβολὴ τῶν Νεομαρτύρων, μὲ τίς προϋποθέσεις βίωσης ἐκ μέρους μας, στοιχείων τῆς θαυμαστῆς ζωῆς τους, μπορεῖ νά φέρει σὺν τῷ χρόνῳ καρπὸν ἑκατονταπλασίονα πρὸς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Ἔθνους, ἀφοῦ οἱ Νεομάρτυρες ὑπῆρξαν καί Ἐθνομάρτυρες. Ὁ Κύριος «ἐποίησε ἐξ ἐνός αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων» κοινή ἢ ἀνθρώπινη καταγωγὴ δηλαδή, ἀλλὰ «ᾤρισε καί τὰ *σύννορα* τῆς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων», ὅπως δίδαξε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα (Πράξ. 17, 26). Ἐμεῖς ὀφείλουμε νά τὰ διαφυλάξουμε, ὅπως τὰ παρέδωσαν μὲ τίς πολλές θυσίες τους οἱ πρόγονοί μας.

Καί μερικούς στίχους θαυμαστούς γιὰ τοὺς Νεομάρτυρες:

Γιὰ τὸν ὀσιομάρτυρα Ρωμανὸ ἀπὸ τὸ Καρπενήσι πού μαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1694 καί γιορτάζουμε τὴ μνήμη του στίς 16 Φεβρουαρίου, γράφει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης:

«Ὡς εἰς γάμους ἔδραμες εἰς τὰς βασάνους, Ρωμανέ μάρτυς· εὖγε τῆς σῆς ἀνδρείας!».

Γιὰ τὸ Νεομάρτυρα Ἅγιο Νικόλαο ἐξ Ἰχθύος Κορινθίας, πού μαρτύρησε στίς 14 Φεβρουαρίου τοῦ 1554, γράφει ὁ Συναξαριστής:

«Πῦρ ὑπενεγκῶν Νικόλαε τρισμακάρε, γῆθεν μετέστης πρὸς μονὰς αἰωνίους»⁴³.

Τὸ τίμιο σῶμα τοῦ μάρτυρα κάπκε ἀπὸ τῆ φλόγα καί μόνο ἡ ἅγια κἀρα του σώθηκε, ἀγοράστηκε ἀπὸ κάποιον πιστὸ καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα στὴν Ἱερά Μονὴ Ἁγίου Ἀθανασίου στὰ Μετέωρα.

Καί ὁ ποιητὴς Βερίτης ἀναρωτιέται, καθὼς στοχάζεται τὸν ἀνήφορο ὄλων τῶν Μαρτύρων⁴⁴, καί γράφει:

*Στὸν ἀνήφορο ποῦντρεςε,
στὴν κορφὴ γιὰ νά φτάσης,
τὰ γαλάζια ἀκροούρανα
καί τ' ἀστέρια νά πιάσης,
φτερωμένος κι' ἀνάλαφος
καί χαρούμενος ἦσουν
ποῦ τὴ βρῆκες τὴ δύναμη,
τὴ χαρὰ, τὴν ὀρμὴ σου;*

Σὲ ἄλλο του ποίημα⁴⁵ ὁ Βερίτης μᾶς βεβαιώνει:

*...Ἀτρόμητοι εἶν' οἱ μάρτυρες οἱ ἀλυσοδεμένοι.
Τὴν πίστη τοῦ Ναζαρηνοῦ καί τὴν ἀγάπη χιές,
μὲ θάρρος διαλαλήσανε
μπρὸς στοὺς βασιανιστές.*

*Κανένας δέν ἐδείλιασε, κανεὶς δέν ἐκλονίστη.
Ἄς ἔρθουν χίλιοι τύραννοι καί μύριοι δικαστές,
εἶναι γλυκὸς ὁ θάνατος
γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη.*

43. Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ἀντωνίου Παπαδοπούλου, 1986, σελ. 143.

44. Γ. Βερίτη, *Ποιήματα*, Ἀθῆναι: Δαμασκός, 1969, σελ. 192.

45. Γ. Βερίτη, *Ποιήματα*, Ἀθῆναι: Δαμασκός, 1969, σελ. 298.

ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ - Η ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΑ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Τῶν κ. κ. Παναγιώτας Μικροπανδρεμένου καί
Iyad Ladaa (Στέφανου Λάντα), Ὑποψήφιων διδασκτόρων
τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεωροῦμε θεολογικὴ ἀρχή (principium) ὅτι **ὀρθόδοξος ἀνθρωπισμὸς** δὲν εἶναι ἡ θεοποίηση (divinisation, deification) τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ κατανόηση ὅτι μέτρο γιὰ τὴν ζωὴ του εἶναι ὁ Θεάνθρωπος (theandric, divino-human) καὶ οἱ χριστοκεντρικὲς (christocentric) συνέπειες τῆς σάρκωσης (incarnation) δὲν εἶναι θεωρία ἀλλὰ βίωμα¹. Εἶναι αὐτὸ ποὺ διέπει ὅλη τὴν ζωὴ τοῦ ὀρθοδόξου φιλόσοφου βίου².

Τὸ ἐπισημαίνουν οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας οἱ ὅποιοι δοκιμάστηκαν στὸν στίβο τῶν ἀρετῶν καὶ ὀρθοτόμησαν τὸν λόγο τῆς ἀληθείας μὲ τὴν πολιτεία τους³.

Τὸ παράδειγμα τῆς Βασιλειάδας – τοῦ Ἰδρύματος ποὺ κάλυψε ὄλων των εἰδῶν τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες τὸν 4ο αἰώνα, ἀποτυπώνει τὴν θεανθρώπινη δομὴ τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

1 Ἀπὸ τὸν 14ο λόγο Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «Περὶ φιλοπρωχίας», (Ε.Π. 35, 908-909).

2 Κωνσταντίνου Μουρατιδῆ, *Ἡ Ὀρθοδοξία στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη*, Ἀθήνα Αὐτοέκδοση 1990, σελ. 11.

3 Εὐαγγελίας Τσαγκαρλῆ-Διαμάντη, *Ἡ Πατερικὴ διδασχὴ στὰ κατηχητικὰ σχολεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος-Ἱστορικὴ ἀναδρομὴ καὶ διδασκτικὴ ἀξιοποίηση*, Διδακτορικὴ διατριβή, στὸ τμήμα Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήνα: Λύχνος, 2003, σελ. 126-134.

Μὲ τὴν ἐργασία μας αὐτὴ στοχεύουμε:

– Νὰ διερευνήσουμε κατὰ πόσον, στὴ σύγχρονη τεχνοκρατούμενη ἐποχὴ, ὁ ὀρθόδοξος ἀνθρωπισμὸς, ὅπως βιώθηκε στὴ Βασιλειάδα, ὑλοποιεῖται σήμερα.

– Νὰ διατυπώσουμε τεκμηριωμένες προτάσεις, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν σύγχρονων ἀναγκῶν καὶ θεολογικῶν ἀναζητήσεων τῶν χριστιανῶν.

Τὰ ἐρευνητικὰ ἐρωτήματα ποὺ τίθενται, εἶναι τὰ ἑξῆς:

– Ποιὰ στοιχεῖα τοῦ ὀρθόδοξου ἀνθρωπισμοῦ ἀποτελοῦν τὸ θεωρητικὸ-θεολογικὸ πλαίσιο;

– Πῶς λειτούργησε ἡ Βασιλειάδα καὶ ποιὲς ἀνάγκες τοῦ 4ου αἰώνα κάλυπτε;

– Ποιὲς εἶναι οἱ ἀνάγκες τῆς σύγχρονης ἐποχῆς;

Προκειμένου νὰ ἀπαντήσουμε στὰ παραπάνω ἐρωτήματα, **μελετήσαμε:**

– Σχετικὰ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

– Κείμενα ποὺ ἀναφέρονται στὸ βίο καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ δράση τοῦ Μ. Βασιλείου.

– Σύγχρονες θεολογικὲς, κυρίως, ἐρευνες, ποὺ ἀναφέρονται στὸν ὀρθόδοξο ἀνθρωπισμὸ καὶ

– Τὶς Σύγχρονες ἀνάγκες καὶ ἀναζητήσεις τῶν χριστιανῶν.

“Οροι τῆς ἐργασίας (Μὲ βάση τὰ λεξικά):

Ἀνθρωπισμός: Σύστημα ἢ τρόπος σκέψης καὶ πράξης, ποὺ δίνει τὴ μεγαλύτερη ἔμφαση στὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, στὰ συμπεριφέροντα, στὶς ἀξίες καὶ στὴν ἀξιοπρέπειά του.

Θεανθρωποκεντρικότητα: Κέντρο στὴ διδασκαλία καὶ στὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ, ὁ Θεάνθρωπος Χριστός.

Βασιλείαδα: Πόλη μέσα στὴν πόλη τῆς Καισάρειας τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ὑπῆρχαν ποικίλα ἱδρύματα, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων τοῦ 4ου αἰώνα.⁴ Ἐλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν ἱδρυτὴ της, τὸν Μέγα Βασίλειο.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ - ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Ὁ ὅρος **ἀνθρωπισμός** συνδέεται μὲ τὸν ὅρο **φιλανθρωπία** καὶ σχετίζεται ἄμεσα μὲ αὐτόν.⁴ Ὁ **Μέγας Βασίλειος** (330-379) ταύτιζε τὴν ἀγάπη μὲ τὴν φιλανθρωπία.⁵ Ἡ ἀνθρωπολογία του ἦταν θεοκεντρικὴ, βασιμμένη στὴν ἐλευθερία τοῦ προσώπου καὶ ἔχουσα ἀνθρωπιστικὸ χαρακτήρα. Ὡς κατ’ ἐξοχὴν ἀνθρωπολογία τῆς χάριτος (grace) ἔφερε καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τῆς ἐλπίδος.⁶ Ὁ Θεὸς κενώθηκε (kenosis) ὥστε νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο στὴν θέωση (divinisation, deification) καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε ἀπὸ ἄφατη φιλανθρωπία.⁷ Ἐνα βασικὸ καὶ σταθερὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀναφέρεται μέσα

στὰ ἀγιογραφικὰ καὶ λειτουργικὰ κείμενα καὶ ἀντικαθιστᾷ ἄλλα γνωστὰ ὀνόματα γιὰ Ἐκεῖνον, εἶναι αὐτὸ τῆς φιλανθρωπίας. Ἡ πίστη τῶν χριστιανῶν τῆς ἀνατολῆς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι τιμωρὸς ἀλλὰ φιλάνθρωπος, γίνεται ἀντιληπτὴ σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τοῦ βίου τους.⁸

Ὁ **Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος** χρησιμοποιοῦ τὸς ἴδιους ὄρους ἐναλλακτικά, ὥστε νὰ ἐκφράσει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκδήλωση ἔργων ἀγάπης μέσα ἀπὸ τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων.⁹ Ὅπως μαρτυροῦν οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησίας δημιουργήθηκε μιὰ παράδοση φιλανθρωπικῶν ἔργων. Ἄλλωστε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία κατοχύρωνε τὴν ἴδρυση φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, νοσοκομείων, γηροκομείων, καὶ ἄλλων.

Ὁ **Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος** συνδύαζε στὴ διδασκαλία καὶ στὴν καθημερινότητά του, τὴν πνευματικὴ ζωὴ μὲ τὴν ἔμπρακτὴ ἀγάπη. Ἦταν ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ποὺ τοῦ θύμιζε ὅτι «...ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐφαρμόζει τὶς ἐντολὲς καὶ τὶς διδάσκει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ μέγας στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. 5,19). Γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, στὸν 14ο λόγο του, τὰ ἐξῆς: «ἄς καθαρίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ ἄς τοὺς λευκάνουμε ἄλλοι ὅπως τὸ μαλλί, ἄλλοι ὅπως τὸ χιόνι ἀνάλογα μὲ τὴν εὐσπλαχνία ποὺ θὰ δείξει ὁ καθένας μας. Ἐνόσω εἶναι ἀκόμη καιρὸς, δηλαδὴ βρισκόμαστε στὴν παρούσα ζωὴ, ἄς ἐπισκεφτοῦμε τὸν Χριστό, ἄς Τὸν ὑπηρετήσουμε, ἄς Τοῦ δώσουμε τροφή, ἄς Τὸν ντύσουμε, ἄς Τὸν περιμαζέψουμε στὸ σπίτι μας, ἄς Τὸν τιμήσουμε, ὄχι μόνο μὲ τὸ τραπέζι, ὅπως ἔκαμαν μερικοὶ οὔτε μὲ τὰ ἀρώματα, ὅπως ἔκαμε ἡ Μαρία... Ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ Κύριος τῶν ὄλων θέλει πρακτικὴ ἐκδήλωση τῆς εὐσπλα-

4 The Oxford Dictionary Of Synonyms And Antonyms, Third Edition, Oxford University Press: 1999, 2007, 2014.

5 Μεγάλου Βασιλείου, *Περὶ Ἁγίου Πνεύματος*, 8,18.

6 Ὀλυμπία Παπαδοπούλου-Τσανανᾶ, *Ἡ Ἀνθρωπολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*, Πατριαρχικὸ Ἱδρυμα Πατρικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη: 1970.

7 Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας*, 2,1, MPG τ.3, στ.393Α.

8 Δημητρίου Κωνσταντέλου, *Βυζαντινὴ Φιλανθρωπία καὶ Κοινωνικὴ Πρόνοια*, Ἀθῆναι: Φῶς, σελ 72.

9 Ἰωάννου Χρυσόστομου, *Υπόμνημα εἰς τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην*, ὁμιλία, ΚΣΤ,3 MPG,59 στ. 160-161.

χνίας και όχι εξωτερική θυσία και επειδή η ευσπλαχνία είναι ανώτερη από αναριθμητα καλοθρεμμένα άρνια που προσφέρονται για να θυσιαστούν, ως την προσφέρουμε σ' Αυτόν, προσφέροντάς την σε κείνους που έχουν ανάγκη και είναι έγκαταλειμμένοι σήμερα από τους συνανθρώπους τους, για να μάς υποδεχθούν στις αιώνιες κατοικίες, όταν φύγουμε από τον κόσμο αυτόν»¹⁰.

Στό Λόγο του, για τη **μετάνοια** των Νινευϊτών, ο **Όσιος Έφραίμ ο Σύρος** περιγράφει τα γεγονότα της εποχής εκείνης, με βάση την άριστη πνευματική κλίμακα της αγάπης, όπως την έζησε ο ίδιος και όπως θα ήθελε να την προσλάβουν οι χριστιανοί. Γράφει χαρακτηριστικά τά εξής: «Ο καθένας τους παρότρυνε τον πλησίον του σε προσευχή και δέηση και εξομολόγηση και έγινε η πόλη σαν ένα σώμα· διότι ο καθένας τους πρόσεχε να μην αμαρτήσει κανείς απ' αυτούς. Κανείς εκεί δεν προσευχήθηκε για να σωθεί μόνος, αλλά ο καθένας προσεύχονταν σαν ένα μέλος του σώματος για τη σωτηρία τους· διότι όλη η πόλη σαν ένας άνθρωπος, είχε κληθεί να παραδοθεί στον άφανισμό και στην καταστροφή. Παρακαλούσαν οι δίκαιοι για τους αμαρτωλούς, για να σωθούν και εκείνοι μαζί τους· επίσης οι αμαρτωλοί κραύγαζαν στο Θεό, να ακούσει τη φωνή των δικαίων»¹¹.

3. ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΕ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Η μεγάλη αγάπη του **Μ. Βασιλείου** ήταν η φροντίδα για το κοινωνικό του έργο, το οποίο συντόνιζε ο ίδιος δίνοντας πάντα τις κατευθυντήριες γραμμές¹². Μετά τις

τετραετείς σπουδές του στην Αθήνα όπου διδάχθηκε φιλοσοφία, διαλεκτική και Ιατρική¹³, επέστρεψε στην Καισάρεια της Καππαδοκίας και αφού βαπτίστηκε, επηρεάστηκε βαθειά από την ευαγγελική προτροπή της διανομής των περιουσιακών υπάρχοντων στους πτωχούς (Μρ. 10, 21) και προχώρησε στην εφαρμογή της¹⁴.

Ο Μέγας Βασίλειος έζησε και εργάστηκε σύμφωνα με τις αρχές του Ευαγγελίου, βίωσε την αγάπη και έφερε θαυμαστά αποτελέσματα στον τότε κόσμο. Λόγω των πρακτικών και διοικητικών του ικανοτήτων και ως πνεύμα εξασκημένο στην χριστιανική θεολογία αλλά και την φιλοσοφία¹⁵, έφάρμοσε ιστορικά για πρώτη φορά την πραγματική Φιλανθρωπία, η οποία θεμελιώθηκε σύμφωνα με την χριστιανική αγάπη με τρόπο συστηματικό και μεθοδικό ως οργανωμένη κοινωνική πρόνοια. Ακόμη για πρώτη φορά εισάγονται στην ελληνική γλώσσα οι λέξεις «πτωχοκομείο», «γνηροκομείο», «χρητροφοείο», «βρεφοκομείο».

Το έτος 368 λόγω της ξηρασίας ενέσκηψε μεγάλος λιμός και αύξηθηκαν δραματικά τά όρια της φτώχειας. Ο **Μ. Βασίλειος** συγκέντρωσε με έρανο που διεξήγαγε οποιοδήποτε είδος τροφής ήταν διαθέσιμο, και παρέθετε μαγειρεμένη τροφή σε όλους τους φτωχούς οι οποίοι βρίσκονταν σε άθλια κατάσταση. Επίσης ανακούφιζε όσους έπασχαν και από σωματικές ασθένειες, ενώ παράλληλα φρόντιζε και για την ψυχική ανάτασή τους μεταδίδοντάς τους τον λόγο της αλήθειας, ώστε να ώφεληθούν και πνευματικά.

Όλα τά παραπάνω ήταν άριστα όργανα

10 Γρηγορίου του Θεολόγου, *Περί φιλοπτωχίας* (Ε.Π. 35, 908-909).
 11 «Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ» (14): *Ίωνās και Νινευϊτες*, Ώρωπός Αττικής, Ίερά Μονή Παρακλήτου.
 12 Καλογήρου Ίωάννη, *Ο Μέγας Βασίλειος υπόδειγμα Χριστιανού κοινωνικού έργατον*, Βασιλείας, - έόρπιος

τόμος επί τη συμπληρώσει 1600 έτων από τον Θάνατο του Μ. Βασιλείου, Θεσσαλονίκη: 1979 σελ. 39-41.
 13 Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Οί Ανατολικοί Πατέρες του τεάρτου αιώνα*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2006, σελ. 107.
 14 Έπιστολή 223, *Πρός Ευστάθιον τον Σεβαστηνόν*, 2, MPG32,824B.
 15 Δημητρίου Κωνσταντέλου, *Βυζαντινή Φιλανθρωπία και Κοινωνική Πρόνοια - Κοινωνική Προσπάθεια*, Αθήναι: Φώς, σελ. 111.

νωμένα από τον ίδιο μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια, αφού έξυπνηρευονταν και από προσωπικές του δαπάνες από το υπόλοιπο της περιουσίας του πού, σημειωτέον, δαπανούσε σταδιακά. Ο **Μ. Βασίλειος** φρόντισε στα λαϊκά συσσίτια που σχημάτισε να περιθάλλει και νέους ανθρώπους χωρίς διακρίσεις θρησκευτικές ή φυλετικές, ακόμη και αν αυτοί ήταν ειδωλοάτρεις ή Ίουδαίοι¹⁶. Με άφειτηρία τα παραπάνω οργανώθηκε και εξελίχθηκε ραγδαία, θα μπορούσαμε να πούμε, το φιλανθρωπικό του έργο το οποίο ήταν άρτια οργανωμένο και συστηματοποιημένο όχι μόνο για την εποχή του, αλλά και για την κατοπινή ιστορική περίοδο που έπακολούθησε.

Το 370, όταν ο **Μ. Βασίλειος** έγινε επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας, ζήτησε με το κήρυγμα και την ρητορική του δεινότητα πλούσιους της περιοχής του, ακόμα και τον Ούάλεντα (Flavius Julius Vales Augustus 364-378), ο οποίος ήταν πρώην έχθρός του, να συνεισφέρουν στην δημιουργία συγκροτήματος που έξυπνηρευε σχεδόν όλες τις κοινωνικές ανάγκες. Δηλαδή ίδρυσε νοσοκομείο, όρφανοτροφείο, ειδικό νοσοκομείο για μεταδοτικές ασθένειες, ξενώνα για τους ταξιδιώτες και για τους επισκέπτες. Η όνομασία του ιδρύματος αυτού ήταν **Βασιλειάδα**, προς τιμή του Βασιλείου και συνέχισε να λειτουργεί για πολλά χρόνια μετά την κοίμησή του, δηλαδή μέχρι και τα μέσα του 5ου αιώνα, όπως αναφέρει ο ιστορικός Σωζόμενος¹⁷.

Ο **Μ. Βασίλειος**, ως απλός νοσοκόμος, φρόντιζε τους βαριά άρρώστους, ιδιαίτερα αυτούς που έπασχαν από λέπρα, ή κατάσταση των οποίων ήταν μάλιστα δραματική, θεωρούνταν «νεκροί πριν τον θάνατο»¹⁸. Έπειδή πίστευε ότι η σωματική υγεία είναι αλληλένδετη με την ψυχική, έδειχνε ιδιαί-

τερη άφοσίωση στους ανθρώπους αυτούς, τους οποίους ή κοινωνία απομόνωνε λόγω της μεταδοτικότητας της ασθένειάς τους. Η στοργή που τους έδειχνε ήταν τόση, ώστε τους αγάλαιζε με αδελφική αγάπη. Σύμφωνα με τα παραπάνω μπορεί να θεωρηθεί και ιδρυτής της (όλιστικής) ψυχοσωματικής ιατρικής¹⁹.

Αντίστοιχες μαρτυρίες μπορούν να αντληθούν και από τον Γρηγόριο Ναζιανζηνό που εκφώνησε στον Έπιτάφιο έγκωμιαστικό του λόγο για τον Μ. Βασίλειο στον οποίο αναφέρει τα εξής: «Προχώρησε λίγο έξω από την πόλη και θα δεις μια καινούργια πόλη ένα εύσεβες οίκημα που δημιουργήθηκε από τις συνεισφορές των πλουσίων, αυτά που περισσεύουν από εκείνους αλλά είναι αναγκαία για τους πτωχούς. Από την προτροπή εκείνου, του Βασιλείου, αποθηκεύονται. Σε εκείνο το σπίτι όπου ή άρρώστια αντιμετωπίζεται με ύπομονή, ή συμφορά των ανθρώπων θεωρείται εύτυχία, και άσκειται ή συμπόνια προς τον συνάνθρωπο». Ακολουθούσε το παράδειγμα της ευαγγελικής περικοπής (Ματθ. 6,19) «Μη θησαυρίζετε για τον έαυτό σας θησαυρούς εις την γη όπου ο σκόρος και ή σαπίλα τους καταστρέφουν και οί κλέπτες κάνουν διάρρηξη και τους κλέβουν»²⁰.

Ο **Γρηγόριος Νύσσης**, αδελφός του Μ. Βασιλείου υπήρξε συμβοηθός του και ένθερμος ύποστηρικτής της φιλανθρωπίας, σύμφωνα με τον οποίο ή φιλανθρωπία αποτελεί «ιδιαιτέρο γνώρισμα του Θεού» και είναι συνώνυμη με την αγάπη, γιατί ο Χριστός για τον λόγο αυτό ένανθρώπησε για να σώσει τον άνθρωπο.

Την ίδια εποχή ο **ιερός Χρυσόστομος** έκανε έκκληση στο ποιμνιό του, ώστε να τους πείσει να διαθέτουν ένα δωμάτιο για την φιλοξενία των φτωχών και άστεγων,

16 Γρηγορίου Νύσσης, *Έπιτάφιος λόγος εις τον ίδιον αδελφόν τον Μ. Βασίλειον*, MPG46, 808Α.

17 *Έκκλησιαστική Ίστορία* 6,34 MPG67, 1397Α.

18 Γρηγορίου Θεολόγου, *Έπιτάφιος λόγος εις τον Μ. Βασίλειο*, 36 MPG τ.36 στ 580Α.

19 *Άλέξανδρου Μαρσέλου, Ό Πανεπιστήμιων Μέγας Βασίλειος ως Ίατρος, έόρπιος τόμος επί τη συμπληρώσει 1600 έτών από τον θάνατο του Μ. Βασιλείου*, Θεσσαλονίκη: Βασιλείας, 1979.

20 *Λόγοι* 43,63, MPG 36,577C.

γιατί ή πράξη αυτή άποτελοϋσε προσφορά στον ίδιο τον Χριστό²¹. Η Θεολογική αντίληψη του, όπως έκφραζόταν μέσα από την έμπειρία της έκκλησιαστικής κοινότητας, ότι δηλαδή κεφαλή της έκκλησίας είναι ο ίδιος ο Θεάνθρωπος, έκανε κάποιους να βλέπουν με σκεπτικισμό τó γεγονός της σάρκωσης του Θεού. Όμως τó γεγονός της ένανθρώπισης του, πιστοποιεί ότι ο καθένας από έμάς κουβαλάει την ιστορική κοινωνική άποστολή της έκκλησίας με πλήρη γνώση ότι άποτελοϋμε κύτταρο όμοϋσιο με την σάρκα του ίδιου του Θεού, αλλά παράλληλα και σώμα του κόσμου, όμως δεν είμαστε ο Θεός²².

Όπως γίνεται αντίληπτό από τὰ παραπάνω, οί φιλανθρωπικές έκφράσεις αγάπης δεν άποτελοϋσαν προϊόν έξαναγκασμού αλλά έξέφραζαν μιá έθελοντική μέριμνα για τόν άνθρωπο.

4. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τò να συγκεντρώσουμε όλες τις σύγχρονες ανάγκες τών χριστιανικών κοινωνιών, είναι έργο πολλών έπιστημόνων και θέμα άλλων, μεγαλύτερων έργασιών. Θα καταγράψουμε όρισμένες βασικές, που αναφέρονται στα Δίπτυχα της Έκκλησίας²³ και εκείνες που άπασχόλησαν τούς έρευνητές άνάλογων έρευνητικών έργασιών.

Η Διακονία (ύπηρεσία άφιλοκερδής) της Έκκλησίας είναι σήμερα ιδιαίτερα άνεπτυγμένη και έπικεντρώνεται σε **δύο άξονες**²⁴. Ο **πρώτος άξονας** περιλαμβάνει

την «Πνευματική Διακονία», με τή λατρευτική και μυστηριακή ζωή, που παρέχει, σε όλους τούς χριστιανούς, τή χριστιανική διδασκαλία με τó κήρυγμα, κυρίως, και τήν άγωγή τών νέων. Ιδιαίτερη μέριμνα ύπάρχει για τὰ Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ). Οί **φορείς**, μέσω τών όποιών καλύπτονται οί ανάγκες αυτές, είναι, πλὴν τών ίδιων τών προσώπων, κληρικών και λαϊκών, και διάφορες ύπηρεσίες. Οί βασικές ανάγκες που διακονοϋνται από τις Όρθόδοξες Έκκλησίες, είναι οί έξής: Σχολές Γονέων, Σχολές στελεχών έκκλησιαστικού έργου, Υπηρεσίες μελλονύμφων, Συμπαράστασης μεταναστών και γενικά έξυπνέτηση όλων τών αναγκών που προκύπτουν από τις συνθήκες της κάθε περιοχής. Οί ανάγκες τών σύγχρονων ανθρώπων που διακονοϋνται διαφαίνονται μέσα από τὰ Δίπτυχα της Έκκλησίας και είναι πολλές, γι' αυτό και αντίστοιχες είναι και οί ύπηρεσίες που παρέχει ή Όρθόδοξη Έκκλησία. Ως έπιλογές για τήν περίπτωση της εργασίας μας αυτής, αναφέρουμε τις Υπηρεσίες για τήν ανακούφιση τών φυλακισμένων και τοξικομανών, Γραφεία εύρέσεως εργασίας, Σεμινάρια έπιμόρφωσης κατηχητών, κατασκηνώσεις, έκκλησιαστικός τύπος και ραδιοφωνικοί σταθμοί, ύπηρεσία οικολογικής προστασίας, Μουσεία έκκλησιαστικής τέχνης, Υπηρεσίες που αναφέρονται στο στρατό και στα νοσοκομεία, Ίερατικά Σχολεία δεύτερης εύκαιρίας, Σχολές Βυζαντινής Μουσικής και Ψαλτικής τέχνης κλπ.

Ο **δεύτερος άξονας** περιλαμβάνει τήν καθαρά «Φιλανθρωπική Διακονία» ή όποία έκδηλώνεται με ποικίλες δράσεις, τόσο της Έκκλησίας της Ελλάδος, όσο και τών άλλων Όρθόδοξων Έκκλησιών²⁵. Η φιλανθρωπία βέβαια δεν έχει στόχο τήν άδράνεια τών

21 Ιωάννου Χρυσοστόμου, Όμιλία 45, *Είς τὰς Πράξεις τών Αποστόλων* MPG τ.60, στ. 319.

22 Ιωάννου Κουρεμπιπέ, *Δώσ' μου λόγο, Λόγε. Μελέτες λόγου Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 2013, σελ. 76-77.

23 Δίπτυχα της Έκκλησίας είναι τó ήμερολόγιο της όρθόδοξης Έκκλησίας, όπου μνημονεύονται όλες οί όρθόδοξες Έκκλησίες και τó έργο τους.

24 Λαυρεντίου Δελλασοϋδα, *Έκκλησία και κοινωνική*

ένταξη άτομων με ειδικές ανάγκες, Αθήνα: Αϋτοέκδοση, 2005, σελ. 87-166.

25 Λαυρεντίου Δελλασοϋδα, *Φιλανθρωπική και πνευματική διακονία της Έκκλησίας και κοινωνική ένταξη Άτόμων με Ειδικές Ανάγκες*, Αθήνα: Αϋτοέκδοση, 2005, σελ. 87-166.

δεχομένων αυτήν, αλλά την δραστηριοποίησή τους και την ενεργητική συμμετοχή στη βελτίωση των συνθηκών ζωής τους. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, οι βάσεις δίνονται στην νεολαία, που πρέπει να μάθει να ενεργεί και να πράττει αναλαμβάνοντας υποχρεώσεις και ευθύνες. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργούν και οι έκκλησιαστικές κατασκηνώσεις.

Ο θεσμός των κατασκηνώσεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσον για την υπέρβαση των αρνητικών καταστάσεων, όπως είναι η όκηνηρία στην παιδική και εφηβική ηλικία. Οι εμπειρίες της ομαδικής ζωής στο φυσικό περιβάλλον, δημιουργούν αυτές τις προϋποθέσεις, εφόσον βέβαια υπάρχει καλή οργάνωση και με βάση τα παιδαγωγικά πρότυπα και δεδομένα.

Αναφέρουμε και όρισμένα από τα ιδρύματα, μέσω των οποίων εξυπηρετούνται οι πολλές ανάγκες των συνανθρώπων μας και υπάρχουν στις περισσότερες ένορίες των ορθοδόξων Έκκλησιών. Είναι τα Ίδρύματα εξυπηρέτησης μαθητών και φοιτητών, οικoi ευγηρίας, Άσυλα ανιάτων, Θεραπευτήρια χρονίως πασχόντων, Γραφεία συμπαράστασης ΑΜΕΑ, Σπίτια αγαμων μητέρων, Υπηρεσίες συμπαράστασης οικογένειας, Συσσίτια, Κέντρα ψυχικής υγιεινής, Κέντρα αίμοδοσίας, Κέντρα προστασίας πασχόντων από άλτσχάιμερ κ.λ.π.

Ίδιαίτερη περίπτωση ορθόδοξης διακονίας, αποτελεί η εξωτερική Ίεραποστολή. Γι' αυτή την περίπτωση, χριστιανοί άνδρες και γυναίκες, κληρικοί και λαϊκοί, μεταβαίνουν στις χώρες που δεν έχουν γνωρίσει ακόμη τον χριστιανισμό. Εκεί αγωνίζονται ιεραποστολικά, επειδή οι άνθρωποι ζητούν τη βοήθεια των έκκλησιών. Έπειδή οι χώρες αυτές έχουν χαμηλό τό βιοτικό τους επίπεδο, ο αγώνας από τις χώρες που αποστέλλονται οι ιεραπόστολοι είναι συνεχής. Αποστέλλονται παντός είδους υλικές ενισχύσεις, ώστε ο ευαγγελικός λόγος περιγάπης και φιλανθρωπίας, να πραγματώνεται **ἄμα τῷ λόγῳ**. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολότερα, ἐπειδὴ στὶς χώρες αὐτὲς

δὲν ὑπάρχουν οἱ κατάλληλες συνθῆκες καὶ ὑποδομές.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Έν συνόψει γίνεται αντιληπτό ότι η Βασιλειάδα, με την ίδρυσή της, λειτούργησε ως ένας ανθρωπιστικός φορέας, με στόχο τόσο την σωματική θεραπεία όσο και την πνευματική και ψυχική ελάφρυνση των ανθρώπων της εποχής του 4ου αιώνα. Όμως, επειδή οι ανάγκες των ανθρώπων υπάρχουν πάντοτε, δὲν σταματᾶ ποτὲ καὶ ἡ ἀνάγκη γιὰ ἔργα ἀγάπης.

Τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀναλαμβάνει καὶ θεραπεύει τὸν ὅλο ἄνθρωπο, μεταφέρεται, ἀνάλογα μὲ τὰ μέσα ποὺ διαθέτει, στὸ σῆμερα καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀπαλύνει τὸν ἀνθρώπινο πόνο – σωματικὸ καὶ ψυχικὸ.

Ἀσφαλῶς, οἱ ἀνάγκες τῶν συνανθρώπων μας θὰ καλύπτονταν πλήρως, ἂν ἡ διακονία ποὺ προσφέρεται ἀπὸ τὶς περισσότερες Μητροπόλεις, ἀποτελοῦσε πραγματικότητα ὄλων τῶν ορθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τόσο τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας ὅσο καὶ τῶν ἐκτὸς αὐτῆς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν έκκλησιῶν στὶς χώρες τῆς σύγχρονης ἐξωτερικῆς Ίεραποστολῆς.

Ὁ **Μ. Βασίλειος** ἔθεσε τὰ θεμέλια γιὰ τὴν **ἔμπρακτὴ ἐφαρμογὴ τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ** καὶ ἀπέτελεσε τὸν πρωτοπόρο τοῦ χθὲς ἀλλὰ καὶ τοῦ σῆμερα, προσφέροντας ἀπλόχερα τὴν βοήθειά του σὲ κάθε ἀναξιοπαθόντα συνάνθρωπό του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὲς, φυλετικὲς ἢ θρησκευτικὲς ταμπέλες. Αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ ἀξεπέραστο, μέχρι σῆμερα, πρότυπο ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἡ Βασιλειάδα του μπορεῖ καὶ σῆμερα νὰ ἐμπνεύσει ἐξίσου τὴν ἀνθρωπότητα, καθὼς τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα παραμένουν πάντα ἴδια καὶ οἱ κοινωνικὲς χεϊμάζονται ἀπὸ τὶς ἴδιες δυσχέρειες καὶ δυσκολίες.

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΙΜΟΥ

Του κ. **Ήλίας Διαμῆ**, Θεολόγου, Μουσικοῦ, δρ. Θεολογίας

Ἡ φράση «περνᾶμε κρίση»

μπορεῖ καί νά 'ναι ἡ πιά διαδεδομένη σέ συζητήσεις, ἐπιχειρηματικά μῆτιγκς, οικονομικούς σχεδιασμούς, ἀκόμη καί σέ οικογενειακά συμβούλια (ὅπου τουλάχιστον οἱ οικογενειακοί δεσμοί τό ἐπιτρέπουν). Αὐτό πού κρύβεται πίσω ἀπ' αὐτήν, ἔχει συνήθως νά κάνει μέ οικονομική στενότητα καί ἐπενδυτική ἀβεβαιότητα. Εἶναι αὐτονόητο, πώς σέ ἐποχή κρίσης, τό μυαλό στρέφεται περισσότερο σέ ἀριθμούς ἢ σέ λογιστικά μεγέθη καί ὅπωςδήποτε σχεδιάζει ἐντατικότερα, διεξόδους καί ἐναλλακτικά σενάρια ἀντίδρασης σέ ἀπρόβλεπτες καταστάσεις ὕφεσης, συρρίκνωσης τῆς ἀγορᾶς κ.λπ. Ἐντυπα καί ἀναλυτές ψάχνουν, ἀναλύουν καί συμβουλεύουν πανικόβλητους ἐπενδυτές γιά τίς καλύτερες κινήσεις. Δεῖκτες καί μακροοικονομικά μεγέθη ἀνατέμνονται ὅπως παλιά τα ἐντόσθια τῶν ζώων ἀπό τούς μάντεις, μήπως καί ρίξουμε μιά ματιά στό μέλλον, πού μιά πυκνή ὀμίχλη τό κρύβει.

Κι ὅμως! Ἡ ἀποκλειστική ταύτιση τοῦ ὄρου «κρίση» μέ τήν διατάραξη τῆς ὁμαλῆς πορείας μιᾶς διαδικασίας καί μάλιστα ἐντελῶς περιορισμένης σέ οικονομικά μεγέθη καί μόνο, ἴσως νά μᾶς στερεῖ τή δυνατότητα μιᾶς πιά διευρυμένης, πιά ὀλισθητικῆς ἀνάλυσης τοῦ ὄρου καί μοιραία μιᾶς συνολικότερης καί κατά συνέπεια ἀποτελεσματικότερης ἀντιμετώπισης. Πρώτη μας ἐπιλογή εἶναι νά θυμηθοῦμε τή σχέση τοῦ ὄρου «κρίση» μέ τήν ἐμβάθυνση καί τήν ἐξαγωγή σωστῶν συμπερασμάτων (π.χ. «ἐμπιστεύομαι τήν κρίση σου»). Μιά δεύτερη ἐπιλογή θά ἦταν νά συσχετίσουμε τόν ὄρο μέ τήν ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου πού ἀποδίδει δικαιοσύνη («ἡ κρίση τῶν ἐνόρ-

κων ἦταν καταδικαστική»¹). Κάθε φορά λοιπόν πού χρησιμοποιοῦμε αὐτόν τόν ὄρο, ἡ πλούσια σέ νοήματα γλῶσσα μας, μᾶς καλεῖ νά βαθύνουμε στίς καταστάσεις, ἀλλά καί νά ἀντιμετωπίσουμε τήν τωρινή κατάσταση ὡς ἀποκατάσταση μιᾶς δικαιοσύνης, πού παραβιάστηκε. Οἱ δύο αὐτές προσεγγίσεις, ἂν καί φαινομενικά ἀσύμβατες, οὐσιαστικά ἀλληλοσυμπληρώνονται ἀρμονικότερα: Ἡ ἀναμφίβολη κρίση πού περνᾶμε, μᾶς καλεῖ νά μὴν ἀρκεστοῦμε σέ μιά ἐπιφανειακή προσέγγιση ἀριθμῶν, ἀλλά νά ἐμβαθύνουμε στό ἐπίπεδο τῆ διατάραξης κάποιων πανανθρώπινων καί διαχρονικῶν ἰσορροπιῶν πού διαταράχθηκαν.

Σέ ἄλλες ἐποχές ὅχι καί τόσο μακρινές, τέτοιες προσεγγίσεις ἴσως καί νά ἀντιμετώπιζαν εἰρωνικά σχόλια ἐκ μέρους τεχνοκρατῶν οικονομολόγων. Εἶναι ὅμως πλέον αὐτοί οἱ ἴδιοι τεχνοκράτες πού ἐπιλέγουν ὀλισθητικότερες προσεγγίσεις, ἀντί ἐνός στείρου οικονομισμού. Οἱ οικονομικοί ἀναλυτές καί ἀπό τίς δύο ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐπικεντρώνουν τήν προσοχή τους, ὅχι τόσο στήν ἀποτυχία οικονομικῶν μοντέλων, ὅσο στό λάθος ἐνός παγκόσμιου συστήματος νά διεκδικήσει τή θέση πανάρχαιων ἀρχῶν

¹ Βλ. Γ. Μπαμπινιώτη, *Λεξικό τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας*, ἐκδ. Κέντρου Λεξικολογίας, Ἀθήνα 1998, σ. 965.

καί αξιών καί αφήνοντας ὀρθάνοιχτο τόν δρόμο, γιά ἐπέλαση τῆς ἀνθρώπινης ἀπληστίας². Τό ἐντυπωσιακότερο μάλιστα εἶναι πώς ἐπίσημες μελέτες ἐπιδιώκουν νά συσχετίσουν τήν οἰκονομία μέ τό σύστημα αξιών διαφόρων χωρῶν τῆς Ἀσίας καί τῆς Ἀφρικῆς³.

Ἡ προτροπή νά προσεγγίσουμε τήν σημερινή κατάσταση μέ ἕνα τρόπο, πού θά περιλαμβάνει εὐρύτερες λειτουργίες τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, ἀπό ἐκεῖνες τῆς λογιστικῆς καί τῆς κατανάλωσης, δέν προέρχονται ἀπό χώρους δογματικῆς μεταφυσικῆς, ὅπως ἡ Ἐκκλησία, ἀλλά ἀπό μιά ἐντελῶς νέου τύπου ἐπιστημονική ἀνάλυση, ἡ ὁποία φαίνεται νά ἔχει ξεπεράσει ἀγκυλώσεις ἄλλων ἐποχῶν καί νά μὴν διστάζει νά ἐμπλέξει στά δεδομένα παράγοντες ἄλλων ποιοτήτων, ὅπως τό συναίσθημα, τήν πίστι, ἀκόμη καί τά ἀνθρώπινα πάθη. Αὐτό δέν σημαίνει πώς αὐτομάτως καί ἀπροϋπόθετα, οἱ θρησκοεῖτες καί γενικότερα οἱ μεταφυσικές διδασκαλίες, ὅπως διατυπώθηκαν σέ ἐντελῶς διαφορετικές ἐποχές, παίρνουν μιά ἄτυπη ρεβάνς καί ξαναέρχονται στό προσκήνιο⁴. Εἶναι ὁμως σαφές, πώς τά μοντέλα τῶν προϋπολογισμῶν καί ἰσολογισμῶν δέν εἶναι σέ θέση, οὔτε τήν παρούσα κατάσταση νά ἀναλύσουν ἐπαρκῶς, οὔτε στόν χείμαρρο τῶν «γιατί» πού κατακλύζουν τήν κοινωνία

μας νά δώσουν ἱκανοποιητική ἀπάντησιν. Λέξεις, ὅπως «δικαιοσύνη», «εὐθύνη», «ἀλληλεγγύη», «πατρίδα» κλπ, μπορεῖ φαινομενικά νά μᾶς γυρίζουν σέ ἄλλες ἐποχές, ὅλο καί συχνότερα ὁμως ἐμπλέκονται σέ σενάρια λύσεων καί ἐξόδου ἀπό τήν κρίση. Μιά κρίση, πού δέν χρειάζονται εἰδικοί γιά νά μᾶς πείσουν γιά κάτι, πού καιρό τώρα ἦταν κοινή διαπίστωση ὄλων μας: Τό συνολικό μοντέλο ζωῆς μας εἶναι ἀπό καιρό μὴ λειτουργικό. Καί ἀκριβῶς ἐπειδή πρόκειται περί συνολικῆς κρίσεως, δέν μπορεῖ

Ἡ ἀναμφίβολη κρίση πού περνᾶμε, μᾶς καλεῖ νά μὴν ἀρκεστοῦμε σέ μιά ἐπιφανειακή προσέγγιση ἀριθμῶν, ἀλλά νά ἐμβαδύνομε στό ἐπίπεδο τῆ διατάραξης κάποιων πανανθρώπινων καί διαχρονικῶν ἰσοροπιῶν πού διαταράχθηκαν.

παρά νά ἀπαιτοῦνται συνολικές λύσεις. Γιά ὅσους λοιπόν θά ἀποφασίσουν νά σκεφτοῦν βαθύτερα (μέ... «κρίση»), ὄροι ὅπως οἱ παραπάνω, ἀλλά καί ἄλλοι παρόμοιοι ὑπάρχει βάσιμη ἐλπίδα νά γίνουν ἀφορμή γιά νέα προσέγγιση καί νέα νοσηματοδότηση τῶν θεμελιωδῶν ἐπιλογῶν τῆς ζωῆς μας.

Γιά ἐκεῖνον πού θά ἀποφασίσει νά μὴν ἀρκεστεῖ σέ εὐκολες ἐξηγήσεις τοῦ τύπου «τά ἔφαγαν οἱ πολιτικοί» ἢ «νά πληρώσει ἡ πλουτοκρατία», ἡ νηφάλια καί διευρυμένη πρόσληψη τῶν δεδομένων, θά τόν βοηθήσει νά ἀντιληφθεῖ τήν παρούσα κρίση καί ὡς ἀποκατάσταση ἰσοροπιῶν, ἀλλά καί μᾶς, τρόπον τινά, δικαιοσύνης. Δέν εἶναι τόσο ἡ οικονομική παραβατικότητα, οὔτε τό ἀπόλυτο ξεχαρβάλωμα κάθε μηχανισμοῦ πού μᾶς ἔφτασε στά ὄρια. Εἶναι πώς «χωρίς περι-

2 Βλ. Μπρικνέρ Πασκάλ, συνέντευξη στόν Ἀντουάν Μερσιέ, σέ ραδιοφωνική ἐκπομπή τοῦ «France Culture» στίς 23 Δεκεμβρίου 2008 (μτφρ. Θανάση Γιαλκετοῦ, ἐφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 9/8/2009, ἐνθ. ΕΠΤΑ, σ. 26-27) Πρβλ. Tickle, Phyllis A. *Τά ἐπὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα*. Ἀπληστία. Ἐκδ. Νεφέλη 2005. Πρβλ. Γέλινκε Ἐλφρίντε, Ἀπληστία (μτφ. Γιώργος Δεπάστας), ἐκδ. Ἐκκρεμές, 2007.

3 Πρβλ. «Τό ἰσλαμικό "πρότυπο" ἀντιμετώπισης τῆς οικονομικῆς κρίσης», ἄρθρο στήν ἐφ. *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 28-5-09 (www.kathimerini.gr μέ πληροφορίες ἀπό Pravda.ru, Sunday's Zaman, islameconomic.com, bigness.ru), ὅπου, ὡς παράγον οικονομικῆς εὐρωστίας τῶν ἰσλαμικῶν τραπεζῶν, ἀναφέρεται ἡ ἀπαγόρευση τῶν τόκων ἐκ μέρους τοῦ Κορανίου.

4 Ἄν καί τέτοιες ἀντιδράσεις ὑπῆρξαν σέ κοινωνίες μέ ἀντίστοιχη οικονομική κρίση, ὅπως ἡ Ἀργεντινί.

σκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδῶ», πού λέει καί ὁ Καβάφης⁵, χτίσαμε ψηλά τείχη, ὄχι πού μᾶς ἔκλεισαν «ἀπό τόν κόσμον ἔξω», ἀλλά πού μᾶς χώρισαν ἀπό τόν ἴδιο μας τόν ἑαυτό. Μείναμε μόνο συντροφιά μέ κείνο τό κομμάτι τῆς ψυχῆς μας, πού ψάχνει τή γαλήνη μέσα ἀπό τήν ἀπόκτηση πραγμάτων καί ἐξουσίας. Δέν φταίει ἡ ἀνάγκη αὐτή. Εἶναι κομμάτι τῆς φύσης μας. Αὐτό πού φταίει, εἶναι πώς ἄλλα κομμάτια τῆς ψυχῆς μας, πλασμένα νά στοχάζονται τά αἰώνια καί νά μᾶς θυμίζουν τά ὄρια καί τίς ἀλήθειες πού ξεπερνᾶνε τήν προσωρινότητά μας, τά περιφρονήσαμε, τά μαράναμε καί τελικά ξεκάσαμε καί τήν ὑπαρξή τους ἀκόμη.

Ἐκεῖ βρισκότανε τό μέτρο τῶν πραγμάτων, τό ζύγι τοῦ σωστοῦ καί τοῦ λάθους, τό μυστικό τῆς χαρᾶς μέσα ἀπό τή μοιρασιά, τό μυστικό τῆς γαλήνης μέσα ἀπό τά λίγα καί μέσα ἀπό τή σιωπή. Κι ὅταν αὐτῶν ἡ λησμονιά μᾶς ἀκρωτηρίασε, μείνανε μόνον οἱ διαφημίσεις, ἡ μόδα καί τό λάϊφ-στάϊλ (life style) νά μᾶς ὑπόσχονται χαμένους παραδείσους. Ἀνθρώπινες σχέσεις, ψυχικές ἰσορροπίες καί ὑπαρξιακά ἐρωτήματα, βάλθηκε νά τά ρυθμίσει ἡ ἀγορά. Μά οἱ νόμοι της σταθῆκαν ἀνήμεροι νά δικαιώσουν τίς μεγαλοστομίες γιά ἀναπτυξιακούς παραδείσους. Καί ἡ κριτική αὐτή, πάλι, δέν προῆλθε ἀπό ἐκπροσώπους θρησκευτῶν ἢ πνευματικούς καθοδηγητές, ἀλλά ἀπό τούς οικονομικούς «γκουρού» τῶν σύγχρονων «ναῶν»: Τῶν ἀγορῶν καί τῶν χρηματιστηρίων⁶.

Οἱ ἦχοι τῆς οικονομικῆς κατάρρευσης

5 Κ. Καβάφης, *Τείχη*, ἐκδ. Ἰκαρος, Ἀθήνα 1984.

6 «Ἀπαρνοῦμαι τήν πίστη μου, ἔκανα λάθος. Πίστευα ὅτι ἡ ἀγορά εἶχε συνείδηση, ὅτι θά ρυθμιζε τίς ἀνθρώπινες σχέσεις καί στήν πραγματικότητα δέν ἔγινε τίποτα ἀπό αὐτά». Δηλώσεις τοῦ προέδρου τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Τράπεζας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἄλαν Γκρίσπαν σέ ἐπιτροπή τῆς Γερουσίας στίς 22/10/2008. Πηγή: Μπρικνέρ Πασκάλ, συνέντευξη στόν Ἄντουάν Μερσιέ, σέ ραδιοφωνική ἐκπομπή τοῦ «France Culture» στίς 23 Δεκεμβρίου 2008, μτφρ. Θανάση Γαλακτοῦ, ἐφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 9/8/2009, ἐνθ. *ΕΠΤΑ*, σ. 26.

δέν εἶναι μόνο οικονομικῆς φύσεως. Μαζί μ' αὐτούς, ἀνακατεύονται οἱ κραυγές ἑνός ἔγκλειστου μέρους τοῦ ἑαυτοῦ μας πού ζητάει τά δικαιώματά του. Ὁ ἴδιος μας ὁ ἑαυτός, ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ μας ζητάει νά ξαναζήσει ὀλόκληρη, ἀκέραιη. Μπορεῖ νά φωνασκοῦμε καί νά ἐκτονωνόμαστε ἀπό τά πορίσματα ἐπιτροπῶν γιά μίζες καί σκάνδαλα. Ξέρουμε ὅμως κατὰ βάθος, πώς εἴμαστε κομμάτι τῆς ἀδικίας, πρῶτα πρὸς τόν ἑαυτό μας καί μετὰ πρὸς τόν κάθε «πλησίον», εἴτε λέγεται συνάνθρωπος, εἴτε συμπατριώτης εἴτε ἄλλος λαός. Ξέρουμε πώς δέν εἶναι δυνατόν νά ἔχει ὁ καθένας ἕνα πλανήτη γιά νά τόν ἀρμέγει. Γι' αὐτόν πού ἡ κρίση θά μετατραπῆ σέ αὐτοκριτική, μιὰ ζωὴ λειψή θά σταθεῖ ἐμπρὸς του καί θά τοῦ ζητήσῃ ὅλα ἐκεῖνα πού τῆς στέρψε. Ζωὴ τῆς εὐκολῆς ἀρπαγῆς, τῆς εὐκολῆς ...παράκαμψης ὅσων νόμων ἰσχύουν ἀκόμη, τῆς ἀκοπῆς καί δανεικῆς εὐζωίας, τῆς μοναξιάς καί τῆς μιζερίας τῶν χρυσῶν κλουβιῶν, τῶν ἀπατηλῶν ὀνείρων, τοῦ πνιγμοῦ τῆς ψυχῆς μας μέσα ἀπό μιὰ ἀκόρταγη κατανάλωση καί μιὰ ἀκόρεστη δίψα δημοσιότητας.

Ἡ ἀληθινή ζωὴ ὅμως, ἡ ζωὴ πού ἀπεχθάνεται τά μίζερα καί τά φθαρτά, ἀργά ἢ γρήγορα θά ἀναζητήσῃ τίς μεγάλες ἀπαντήσεις. Δυστυχῶς ὅμως, τουλάχιστον στήν πατρίδα μας, δέν φαίνεται πώς θά τίς βρεῖ εὐκολα. Κι αὐτό, γιά δύο λόγους: Ὁ πρῶτος εἶναι πώς ὅλα τά ἀποθέματα τέτοιων ἀπαντήσεων, καρποὶ μακραιωνῆς παράδοσης καί κόπων πολλῶν γενεῶν, κλευάστηκαν συστηματικά εἴτε μέσα ἀπό θολές θεωρίες ὀψιμων διεθνοστῶν, εἴτε μέσα ἀπό τά ἐγκληματικά ὀλισθήματα ψευδεπίγραφων θρησκευτικῶν ἡγετῶν. Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι πώς τήν τελευταία εἰδικά τριακονταετία, στά κέντρα ἀποφάσεων βρέθηκαν πρόσωπα, πού ὄχι μόνον υἱοθέτησαν γιά τόν ἑαυτό τους τό ἰδεῶδες τῆς ἄνευ ὄρων ἀπόκτησης πλοῦτου καί δυνάμεως, ἀλλά καί τό προέβαλαν ὡς τήν ὑπέριστα ἄξια ζωῆς. Κοντολογίς, οἱ περιβόητοι θεσμοί

δέν είναι, επί του παρόντος, σέ θέση νά βοηθήσουν. Μέ τό δεδομένο αυτό, ή κρίση στήν πατρίδα μας προβάλλει καί ώς πρόσκληση στήν άνάλψη τῆς προσωπικῆς εϋθύνης τοϋ καθενός. Τήν ώρα πού ἀρχέγονες καί πανανθρώπινες ἀλήθειες, ὅπως ἐκείνη τῆς προσωπικῆς συνέπειας, τῆς ἐπίγνωσης τῶν ὀρίων, τῆς ἀξιοκρατίας, τῆς μείζονος προσπάθειας καί τῆς ὑπομονῆς πρὶν τήν ἐπιτυχία θά μάχονται τή ...φρέσκια νοοτροπία τοῦ «ἔτσι κάνουν ὄλοι», τῆς ἀπόλαυσης πέραν τῶν οἰκονομικῶν ὀρίων, τοῦ ρουσφετιοῦ, τῆς ἐλάσσονος προσπάθειας καί τῆς κοινωνικῆς καί οἰκονο-

μας. Καί γι' αὐτό, στό νέο ξεκίνημα, οἱ νέοι ἄνθρωποι ἀποτελοῦν τή μεγάλη ἐλπίδα. Καί μόνον ή προστασία τους ἀπό νοοτροπιές τῶν περασμένων γενεῶν, ἰσοδυναμεῖ μέ ἐξαγορά ἀμαρτημάτων πολλῶν.

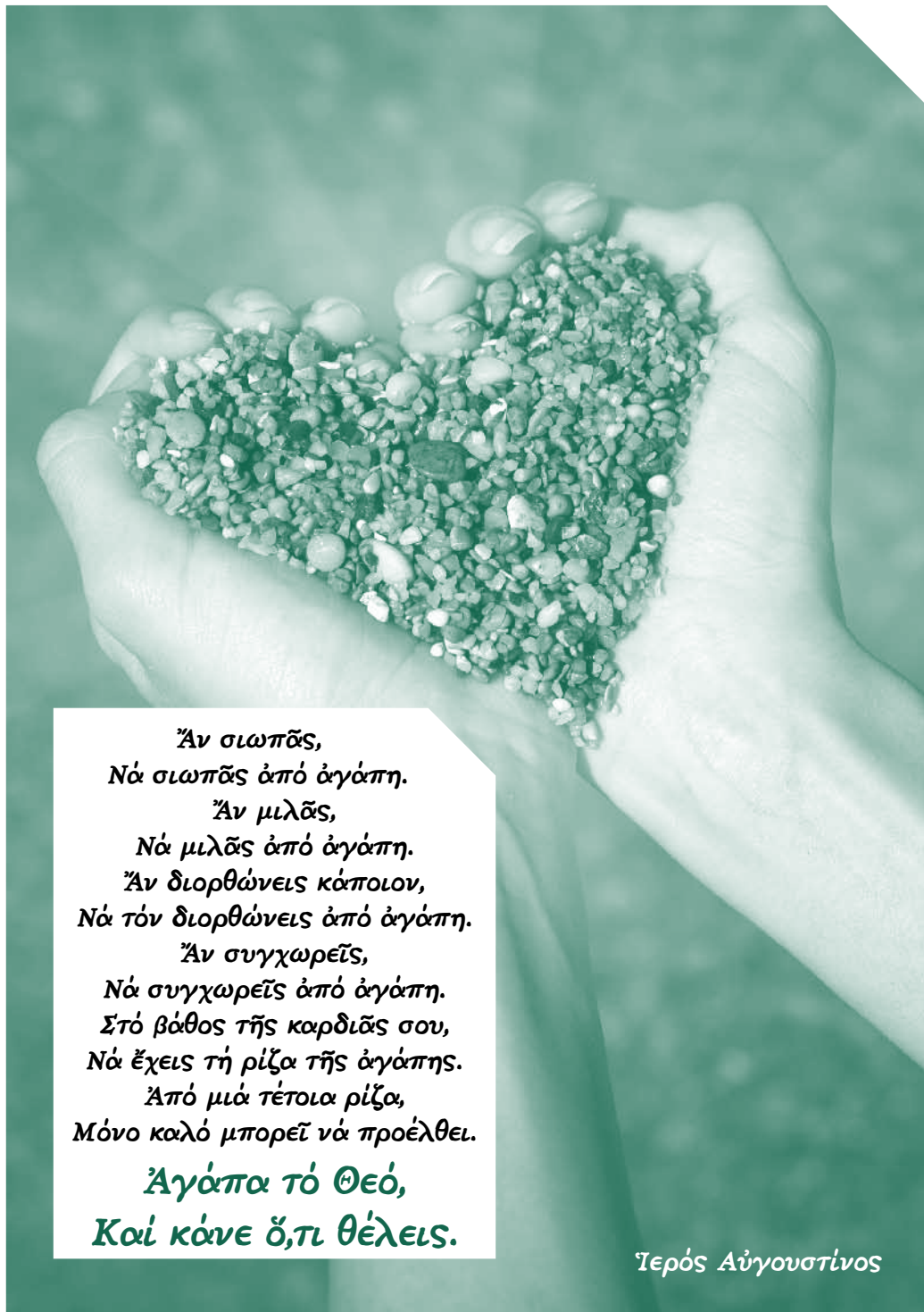
“Ολοι πιά ξέρουμε, πῶς ὁ καιροί πού ἔρχονται θά ἐπιβάλλουν ἀλλαγές. Ἄλλοι θά προσπαθήσουν νά προσαρμοστοῦν, ἄλλοι θά τά βάλουν μέ τήν κακοτυχία τους καί ἄλλοι θά ξεκινήσουν νά ἀλλάζουν μέσα τους. Ἄν αὐτοί οἱ τελευταῖοι ἀντέξουν τή χλεϋή καί τήν εἰρωνεία τῶν πατρικίων τοῦ συστήματος, πού θά θελήσουν νά διατηρήσουν τά κεκτημένα, θά βροῦν πολύτιμη

Μόνη ἐλπίδα φαίνεται νά εἶναι μιὰ ἐπανάσταση τοῦ φιλότιμου τῶν πολλῶν καί ἀνώνυμων ἀνθρώπων. Εἶναι αὐτοί, πού θά ἐπαναφέρουν στή κοινωνία μας τό μέτρο τῆς ντροπῆς, ἀφοῦ πρῶτα ἀναλάβουν τήν εϋθύνη τῆς προσωπικῆς τους ἀποτυχίας.

μικῆς ἀνέλιξης πάση θυσία, ὁ καθένας θά κληθεῖ νά ὑπερασπιστεῖ, ἢ μιὰ ἐλπίδα πού ἀναγεννιέται ἢ ἓνα σύστημα πού σαπίζει. “Οσοι διαλέξουν τό πρῶτο, ἴσως νιώσουν νά ξαναχτίζουν μιὰ κοινωνία ἀπό τό μηδέν. Ἐνῶ ἀπό χρεοκοπημένες ἐπιτροπές, δῆθεν εϋθύνες θά καταλογίζονται γιά τό θεαθῆναι, ὁ μικρόκοσμος τοῦ καθενός θά ἀρχίσει νά μεταβάλλεται σέ πυρήνα μιᾶς νέας ἀρχῆς, ὅπου ή ἀξιοπρέπεια, ή γνώση καί ή τιμή θά ἀρχίσουν πάλι νά βρίσκουν νόημα. Ἀπό ἐκεῖ θά ἀρχίσουν οἱ ἀληθινές ἀνατροπές. Ποτέ ὁ ἄτιμος δέν φοβήθηκε τοῦ νόμου. Ὁ φόβος του πάντα ἦταν καί εἶναι ή κατακραυγή τῶν φιλότιμων ἀνθρώπων. Μέ τήν ἔννοια αὐτή, μόνη ἐλπίδα φαίνεται νά εἶναι μιὰ ἐπανάσταση τοῦ φιλότιμου τῶν πολλῶν καί ἀνώνυμων ἀνθρώπων. Εἶναι αὐτοί, πού θά ἐπαναφέρουν στή κοινωνία μας τό μέτρο τῆς ντροπῆς, ἀφοῦ πρῶτα ἀναλάβουν τήν εϋθύνη τῆς προσωπικῆς τους ἀποτυχίας. Διότι ὄλοι μας, στό γκρίζο αὐτό, πού πάει νά μᾶς πνίξει, ἔχουμε βάλει τήν πινελιά

βοήθεια στήν πνευματική πορεία καί τίς ἀξίες τῆς παράδοσης αὐτοῦ τοῦ τόπου. Θά βροῦν τρόπους νά ὀργανώσουν κοινότητες μέ θεμέλια τόν θαυμασμό στήν μοναδικότητα τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἰσόρροπη καλλιέργεια τοῦ νοῦ καί τῆς καρδιάς, τόν στοχασμό πάνω στά οὐσιώδη τῆς ζωῆς, τό θάρρος νά ὑπερασπιστεῖς τήν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, ὄχι τόσο τή δική σου, ὅσο τῶν ἄλλων, τήν ἀναμέτρηση μέ τόν θάνατο μέσα ἀπό τήν προσφορά καί τή δημιουργία, τόν σεβασμό γιά ἐκεῖνα καί ἐκείνους πού θά μείνουν, ὅταν ή ζωή τοῦ καθενός ἀνοίξει πανιά γιά ἄλλους τόπους κι ἄλλους οὐρανοῦς.

Τό κυριότερο ὅμως εἶναι πῶς ή χαρά, ή ἀληθινή χαρά, τό ζητούμενο ὄλων τῶν ἀνθρώπων, σέ ὄλες τίς ἐποχές, θά ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπό τά λαμπερά ἀντικείμενα τῶν διαφημίσεων καί θά φωλιάσει στίς καρδιές ἐκείνων, πού θά μάθουν νά ζοῦν, νά ἀγαποῦν καί νά πλουτίζουν τή ζωή τους μέσα ἀπό τοῦς ἄλλους.

Ἄν σιωπᾶς,
Νά σιωπᾶς ἀπό ἀγάπη.
Ἄν μιλάς,
Νά μιλάς ἀπό ἀγάπη.
Ἄν διορθώνεις κάποιον,
Νά τόν διορθώνεις ἀπό ἀγάπη.
Ἄν συγχωρεῖς,
Νά συγχωρεῖς ἀπό ἀγάπη.
Στό βάθος τῆς καρδιάς σου,
Νά ἔχεις τή ρίζα τῆς ἀγάπης.
Ἀπό μιά τέτοια ρίζα,
Μόνο καλό μπορεῖ νά προέλθει.
**Ἀγάπα τό Θεό,
Καί κάνε ὅ,τι θέλεις.**

Ἱερὸς Αὐγουστίνος

ΤΙ ΑΠΕΓΙΝΕ Ο ΒΑΡΑΒΒΑΣ; (Ἡ ἀναζήτηση ἑνός ληστῆ)

Τοῦ κ. Δημ. Στ. Μασούρη,
ἐπιτίμου Σχολ. Συμβούλου Φιλολόγων

Φαίνεται πὼς ἦταν πολὺ

πρόσφατο τὸ γεγονός τῆς φυλάκισης τοῦ περιβόητου ληστῆ Βαραββᾶ – τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀββᾶ– τίς ἡμέρες τῆς πιό φημισμένης δίκης ὄλων τῶν αἰώνων καὶ τῶν χρόνων, πού ἔζησε ὁ Χριστός, γιὰ τὰ «κακουργήματά» του¹. Αὐτός εἶχεν ἀπασχολήσει πολῖτες καὶ ἄρχοντες. Λήσσετε καὶ σκοτώνε. Τό ὄνομά του ἦταν πασίγνωστο. Ἠλέκτριζε τὰ ἰουδαϊκά πλήθη καὶ στίς ἰδιαίτερες μεταξύ τους συζητήσεις οἱ πολῖτες τὸ εἶχαν ὡς θέμα τῆς ἡμέρας. Κατὰ μερικούς ἐρευνητές² ὀνομαζόταν καὶ αὐτός Ἰησοῦς. Εἶχε πάρει μέρος σέ στάση ἐναντίον τῶν ρωμαϊκῶν ἀρχῶν καὶ εἶχε καταδικαστεῖ σέ θάνατο. Ἀλλά οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἰουδαίων δέν δίστασαν νά θέσουν τὸ Βαραββᾶ στήν πλάστιγγα, ἐξισορροπώντας τον μέ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ζητώντας τήν ἀπελευθέρωσή του.

Ἐπῆρχε παλιά συνήθεια στοὺς Ἰουδαίους, ὅπως καὶ σέ ἄλλους λαούς, τίς ἡμέρες τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ Ἔθνους των, νά χαρίζονται οἱ ποινές σέ παραπτώματα πολιτῶν. Ἔτσι καὶ τήν ἐποχή τοῦ Πάσχα ἐκείνου, πού διοικοῦσε τήν Ἰουδαία ὁ Πιλάτος καὶ ὀδηγεῖτο δέσμιος στά δικαστήρια ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ὁ ἔσχατος ἐγκληματίας, ἔδειξε μία πρόθεση ἐπιθυμίας καὶ ἐδῆλωσε μέ ἐρώτησή του μία βούληση του, προτείνοντας νά ἀπελευθέρωσει τὸ Χριστό. Ὅμως τὸ

συγκεντρωμένο, ἀφιονισμένο πλῆθος, πού εἶχε μεταβληθεῖ ἐκείνη τήν ὥρα σέ vulgus (= ὄχλο) ἔπειτα ἀπό τίς εἰσηγητικές πιέσεις τῶν ἀρχόντων ζήτησε ἀντί τοῦ Ἰησοῦ νά ἐλευθερώσει τὸ Βαραββᾶ³, πού ἦταν ἐγκλειστος στίς φυλακές τῆς Ἱερουσαλήμ.

Οἱ ἱεροὶ εὐαγγελιστές Ματθαῖος⁴ καὶ Ἰωάννης⁵ παρέχουν διεξοδική μαρτυρία στό γεγονός, πού κατέληξε στήν ἐκτέλεση μιᾶς κυριολεκτικῆς παρωδίας δίκης ἀδίκης. Ὁ Πιλάτος βέβαια ἐταράχθηκε μέ τήν πρόταση τοῦ πλῆθους, ὅμως τήν πραγματοποίησε ἐξαιτίας τοῦ τελειωτικοῦ ἀκαταμάχτου ἐπιχειρήματος τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐάν ἐλευθερώσει αὐτόν τόν ἄνθρωπο (= τόν Ἰησοῦ), δέν εἶναι φίλος τοῦ Καίσαρα, γιὰτί ὅποιος πεῖ πὼς εἶναι βασιλιάς εἶναι ἐναντίον τοῦ Καίσαρα.

Αὐτό ἦταν καὶ τὸ τελειωτικό ἀκαταμάχτο ἐπιχειρήμα τῶν Ἰουδαίων. Γιατί στήν ἐρεθισμένη ἀπό μῖσος ὀκλαγωγία τὸ νά ἀρνηθεῖς τὸ Θεό γι' αὐτούς εἶναι μικρὴ ὑπόθεση, ὅπως καὶ νά σκοτώσεις, ἀφοῦ ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα «scopus sanctificat medias». Νά συνωμοτεῖς ὅμως ἐναντίον τοῦ Καίσαρα αὐτὸ σημαίνει πὼς διαπράττετε τὸ ἔγκλημα τῶν ἐγκλημάτων. Ὁ Πιλάτος ἀποσύρθηκε στὸν ἑαυτό του καὶ ἐβασανίσθηκε πολὺ σκεπτόμενος. Εὐρέθηκε στήν τραγική θέση νά ὑποτιμήσει τὴ λαϊκὴ ἐξέγερση καὶ προσπάθησε νά ἀποδώσει δικαιοσύνη μᾶλλον ἀπὸ πνεῦμα ἀντίδρασης κατὰ τῶν

1 Γ. Κωνσταντίνου, *Λεξικόν τῶν Ἁγίων Γραφῶν*, ἔκδ. Γρηγόρη, ἐν Ἀθήναις 1973, λῆμμα Βαραββᾶς, σελ. 188.

2 *Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ἠλίου»*, τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1948, σ. 149.

3 Γενικὴ Παγκόσμιος Ἐγκυκλοπαιδεῖα «Πάπυρος-Λαρούς», τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1963, σ. 89.

4 κζ', 11-26.

5 ιη', 28 κ. ἐξῆς.

Ὁ Βαραββᾶς ἐλευθερωθεὶς (ἀπὸ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ἔργου
 «The Bible and its story taught by one thousand pictures lessons», ἔκδ. 1910.

ὄχλαζόντων Ἰουδαίων. Τελικά ὑποχώρησε, παραμέρισε τὸν ψυχολογικὸ παράγοντα, ἀπαγγέλλοντας τὴν καταδίκη μὲ τὸ νίψιμο τῶν χεριῶν του ἐκεῖνη τὴν παγερὴ ὀλονυχτία στό σημεῖο δικαστήριο μὲ τὴν εἰκονικὴ δίκη, πλὴν ὁμως κορυφαίας ἱστορικῆς σημασίας σέ ἀλληλουχία γεγονότων.

Ὅπωςδήποτε ἐλεύθερος ὁ Βαραββᾶς θὰ μπορούσε νὰ συνεχίσει τὴν κακοποιὸ δράση του· νὰ τὴν ἐγκαταλείψει καὶ νὰ ἔρθει σέ θεογνωσία δὲ φαίνεται πιθανό, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ σέ παλιές λαϊκές παραδόσεις μας φαίνεται νὰ συνεχίζει. Ἀνήκει καὶ αὐτός στά μοιραῖα ἄτομα, ὅπως καὶ ὁ Ἰούδας, πού περιπλανώμενα ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους τῶν διάφορων κοινωνικῶν στρωμάτων διαπράττουν ἐξακολουθητικὰ ἀδικήματα· π.χ. ὁ περιπλανώμενος Ἰούδας, ὁ Βαραββᾶς κ.λπ., ἄνθρωποι πού εἶχαν συμμετοχὴ στό θεῖο δράμα καταγράφηκαν στή λαογραφία μας ὡς δρώντα πρόσωπα στή ζωὴ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεανθρώπου, πού προκάλεσαν βιαιο-

πραγίες στους συνανθρώπους τους.

Καὶ ἡ λαϊκὴ ἀντίληψη τοῦ παρελθόντος ἦταν τέτοια, ὥστε δὲν ἔτρεφε καμία συμπόνοια πρὸς αὐτὰ τὰ πρόσωπα καὶ μὲ τὸ δικό της τρόπο ἤθελε νὰ τὰ ἐκδικηθεῖ. Ἔτσι, ὅπως ἐνθουσιάζονται καὶ οἱ παλαιότεροι –προβεβηκότες τῆ ἡλικία– τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα στίς πλατεῖες ἢ τὰ ἄλση παρεῖχαν ὡς θέαμα «τὸ κάψιμο τοῦ Ἰούδα» γιὰ ἀλάφρωση καρδιάς καὶ οἱ κοπέλες ἐχόρευαν τοπικούς χορούς μὲ συνοδεία λαϊκῶν μουσικῶν συγκροτημάτων. Ἡ συμμετοχικὴ αὐτὴ πράξη τῶν πολιτῶν ἐδημιουργοῦσε ἀνάταση ψυχῆς, ἀνακούφιση –ἐνίωθαν ἀπάλυνση μιᾶς παλιᾶς ἐνοχῆς– καὶ παράλληλα παρεῖχε διασκέδαση στή μονοτονία τῆς περιορισμένης σέ θεάματα κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Καϊάφα δὲν ἐξέχασε ὁ λαὸς στίς παραδόσεις μας, ἀφοῦ τὸ καράβι, πού τὸν μετέφερε στή Ρώμη ἐναυάγησε στόν κυπαρισσιακὸ κόλπο καὶ ἐκεῖνος πνίγηκε στά νερά τῆς λίμνης· γι’

Ἄνθρωποι πού εἶχαν συμμετοχή στό θεῖο δράμα καταγράφηκαν στή λαογραφία μας ὡς δρωῖντα πρόσωπα στή ζωή ἐπί τῆς γῆς τοῦ Θεανθρώπου, πού προκάλεσαν βιαιοπραγίες στούς συνανθρώπους τους.

αὐτό καί ἐκείνη μέχρι σήμερα ἀποπνέει μία δυσσομία. Ἔτσι ἐξηγεῖ ὁ λαός μας τήν θειοῦχα ὁσμή, πού κάνει σ' αὐτήν τήν λίμνη τά ἱαματικά λουτρά του. Κάτι ἀνάλογο ἀναφέρει καί μία εὐρωπαϊκή παράδοση, πώς ὁ Πιλάτος πνίγηκε στή λίμνη τῆς Λουκέρνης τῆς Ἑλβετίας.

Σε μεταγενέστερους καιρούς μέ τή φυσιογνωμία τοῦ Βαραββᾶ ἀσχολήθηκε καί τό μυθιστόρημα. Ὁ Βαραββᾶς ἔγινε παγκόσμια γνωστός μέ τό μυθιστόρημα τῆς Μαρίας Κορέλλι. Τόν ἤρωα ὑποδύθηκε ὁ Ἄντονυ Κουήν στόν κινηματογράφο, ἐνῶ ὁ πολωνός ποιητής Ζμπίγκνιεφ Χέρμπερτ (1924-1998)⁶ ἔγραψε ποίημα, διερωτώμενος «τί ἀπέγινε ὁ Βαραββᾶς;».

«Ἴσως ὁ Βαραββᾶς νά γύρισε στή συμμοχία του/ πάνω στά ὄρη νά σκοτώνει γρήγορα μέ ἀκρίβεια νά ληστεύει/ ἤ ν' ἀνοίξε ἕνα ἐργαστήρι ἀγγειοπλαστικῆς/ καί νά καθαρίζει τά χέρια του ἀπό τά κρίματα/ μέ τή λάσπη τῆς δημιουργίας/ νά 'ναι κουβαλητής νεροῦ ἢ μουλαρᾶς ἢ τοκογλύφος/ κάτοχος караβιῶν – μ' ἕνα δικό του ὁ Παῦλος ἔπλευσε πρὸς Κορινθίους/ ἢ –ὅπως δέν ἀποκλείεται–/ νά ἔγινε κατάσκοπος καί καλοπληρωμένος τῶν Ρωμαίων/ κοίταξε καί θαύμασε τῆς μοίρας τά πληκτικά καμώματα/ γιά εὐκαιρίες δύναμης τύχης χαμόγελα,/ ἐνῶ ὁ Ναζωραῖος/ ἔμεινε μοναχός/ δίχως ἐκλογή/ σ' ἀπόκρημνο ἕνα μονοπάτι ματωμένο».

Χαμπλόφωνο καί ἀπλό τό ποίημα, πού ἀποφεύγει τήν ὑστερία καί τήν ἀποκαλυπτική μεγαληγορία τῶν σύγχρονων ποι-

τῶν ἡμέτερων καί παγκόσμιων. Φαίνεται ὁ ποιητής κλασικός καί αὐτό τόν κάνει νά γίνεται ὁδηγός, γιά νά ἐπιβιώσει στό παρόν. Καί ὅλα τά ποιήματά του εἶναι ὁδηγοί ἐπιβίωσης μέ συνείδηση τοῦ ρόλου του στά κοινωνικά δρώμενα.

Ἔτσι καί ὁ Βαραββᾶς –ἄνθρωπος τῆς δράσης– ἀναλώνει τήν ἐνεργητικότητά του, στρεφόμενος ἐναντίον τῶν συνανθρώπων του καί ἄς εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς διπλανῆς πόρτας, γίνεται ἐκδικητικός ληστής, σφετεριστής, λαθροχέρης, καταστροφέας ζωῆς τῶν συνανθρώπων του καί ἔτσι ἐκεῖνος ἐπιβιώνει ὡς τίς ἡμέρες μας στήν κοινωνία μας. Αὐτήν πού μέ ὑπομονή ἰώβεια σήμερα ὅλα τά ἀποδέχεται, ἐλπίζοντας πάντα σέ αἰσίους καιρούς.

⁶ Κορυφαία μορφή τῆς Πολωνικῆς Λογοτεχνίας παρουσιάζει στό ἔργο του μία ἄλλη διάσταση τῆς ποίησης. Πρβλ. περιοδικόν «Πνευματικὴ Ζωή» Πολωνοὶ συγγραφεῖς τεύχος 175, ἔτους 2007, σελ. 37 κ.έ.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΑΙΝΟ

Τοῦ κ. Ἀθαν. Ἰ. Αναστοπούλου, Θεολόγου - Φιλολόγου, τ. Γυμν/χου

- α. «Οὐαί ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατά τὰ αὐτὰ γάρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν». (Αλίμονο ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σᾶς ἐπαινοῦν, γιατί τό ἴδιο ἔκαναν και οἱ πρόγονοί τους στους ψευδοπροφήτες).
- Λουκ. στ´ 26**
- β. Θέλεις ἐσύ νά μή φοβᾶσαι τήν ἐξουσία; Κάνε τό καλό και θά σέ ἐπαινέσει ἡ ἐξουσία.
- Ρωμ. ιγ´ 3**
- γ. Κάθε συνετός ἄνθρωπος κατέχει τήν ἀληθινή γνώση και σοφία. Θά συγχαρεῖ δέ εἰλικρινά ἐκεῖνον πού θά ἀναζητήσει και θά βρεῖ τή σοφία.
- Σ. Σειρ. ιη´ 28**
- δ. Μήν ἐπαινέσεις ἄνθρωπο προτοῦ τόν ἀκούσεις νά μιλάει, γιατί ἡ ὁμιλία εἶναι δοκιμασία και κριτήριο τῆς ἀξίας του.
- Σ. Σειρ. ιζ´ 7**
- ε. Ἄν και εἶμαι δυναμωμένος κατά Θεόν, πρέπει νά φοβᾶμαι περισσότερο και νά φυλάγομαι ἀπό αὐτούς πού μοῦ φουσκώνουν τά μυαλά μάτια. Γιατί, ὅταν μέ ἐπαινοῦν, μέ μαστιγώνουν. Νά μήν ἀποχαυνωνόμαστε ἀπό τούς ἐπαίνους πού εἶναι πάνω ἀπό τήν ἀλήθεια.
- Ἄγ. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος**
- στ. Ὁ ἔπαινος προκαλεῖ ζῆλο, ὁ ζῆλος ἀρετή, ἡ ἀρετή μακαριότητα· ἡ μακαριότητα πάλι εἶναι τό πῶς σπουδαῖο ἀπό τὰ ἐπιθυμητά και ἐκεῖνο πρὸς τό ὅποιο ἀπευθύνεται κάθε σπουδαίου κίνηση
- Γρηγόριος Θεολόγος, ΕΠΕ, 3, 250**
- ζ. Δέν ὑπάρχει ἄνθρωπος πού δέν θά δεχόταν μέ εὐχαρίστηση κάποιον ἔπαινο. Ἔτσι μέ
- τά ἐπαινετικά λόγια, γίνεται δεκτός εὐκολα και ὁ ἔλεγχος.
- ἱερός Χρυσόστομος, ΕΠΕ 19, 366**
- η. Σέ ἓνα μόνο νά ἀποβλέπουμε, στό πῶς θά μᾶς ἐπαινέσει ὁ Θεός. Ἄν αὐτό προσέχουμε, δέν θά ἐπιδιώξουμε ποτέ τὰ ἀνθρώπινα.
- ἱερός Χρυσόστομος, ΕΠΕ 24, 50**
- θ. Ἐκεῖνον πού ἔχει στόμα ἐπαινετικό, τόν πλησιάζουν ὅλοι σάν δικό τους πρόσωπο, σάν γνήσιο ἀδελφό, σάν παιδί τους, σάν πατέρα τους.
- ἱερός Χρυσόστομος, ΕΠΕ 6, 290**
- ι. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι γυμνός ἀπό τή μνήμη και τόν φόβο τοῦ Θεοῦ, τότε εἶναι ἀναπόφευκτο νά ἔχει ἔρωτα γιά τή δόξα και νά κυνηγᾷ τόν ἔπαινο ἐκείνων τούς ὁποίους ὑπηρετεῖ.
- Ἄγ. Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, Φιλοκαλία Γ´, σ. 25**
- ια. Οἱ ἔπαινοι τοῦ κόσμου τούτου εἶναι πῶς ἐπικίνδυνοι ἀπό τούς διωγμούς.
- ἱερός Αὐγουστίνος**
- ιβ. Ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά κάνει τίποτε ἐπιδιώκοντας τόν ἀνθρώπινο ἔπαινο, ἀλλά νά ἐπιζητεῖ τήν ἀμοιβή μόνο ἀπό τόν Θεό.
- Ἄγ. Ἰωάννης ὁ Κασσιανός, Φιλοκαλία Α´, σ. 109**
- ιγ. Ἄν κάποιος σέ ἐπαινῇ ὑποκριτικά, περίμενε κάποια ὥρα ἀπό τόν ἴδιο κατηγορία.
- Ὅσ. Μάρκος ὁ Ἀσκητής**
- ιδ. Αὐτός πού τιμᾶται ἢ ἐπαινεῖται περισσότερο ἀπό τήν ἀξία του ζημιώνεται πολύ, αὐτός πού δέν τιμᾶται καθόλου ἀπό τούς ἀνθρώπους, θά δοξασθεῖ ἀπό τόν Θεό.
- Γερωντικό, Ἀββάς Ὁρ, 10**

ιε. Έπαινος τῆς προσευχῆς δέν εἶναι ἡ ποσό-
τητα, ἀλλά ἡ ποιότητα.

Ὅσ. Νεῖλος ὁ Ἀσκητής

ιστ. Ὅταν οἱ ἐπαινοῦντες ἤ μάλλον οἱ ἀπο-
πλανῶντες, ἀρχίσουν νά μᾶς ἐπαινοῦν,
ἄς θυμηθοῦμε ἀμέσως τό πλῆθος τῶν ἀνο-
μιῶν μας καί ἀσφαλῶς θά ἰδοῦμε ὅτι εἴμα-
στε ἀνάξιοι τῶν ἐπαίνων καί τῶν τιμῶν.

Ἰω. Σιναΐτης, Κλίμαξ ΚΑ´, 33

ιζ. Ἐκεῖνος πού ἐπαινεῖ τούς κακοῦς ἀνατρέ-
πει τήν πόλην, γιατί παρακινεῖ τούς πολίτες
στήν κακία.

Μ. Φώτιος

ιη. Ἄν δέν μπορῶ νά ἀνταμείψω αὐτούς πού μέ
ἔχουν εὐεργετήσει, ὅμως δέν θά πάψω ποτέ
ἀπό τοῦ νά ἐπαινώ ὀλόψυχα τήν ἀρετή τους.

Ὅσ. Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός

ιθ. Ὅταν σέ ἐπαινοῦν οἱ ἄνθρωποι, νά σκέφτεσαι
πῶς μέ ἀξιοπρέπεια θά βαστάς τόν χλευασμό
τους. Καί σέ ὅλη σου τή ζωή νά σκέπτεσαι
πῶς μέ ἀξιοπρέπεια θά πεθάνεις.

Ἄγ. Νικόλαος Βελιμίροβιτς

κ. Κάθε Χριστιανός ὀφείλει νά ἐπαινεῖ τό καλό,
ὅπου ὑπάρχει καί ὅπου τό συναντάει

Γέροντας Γερβάσιος Παρασκευόπουλος

κα. Δέν θά μᾶς ὠφελήσει σέ τίποτε, ἂν ὅλος ὁ
κόσμος μᾶς ἐκτιμᾷ καί μᾶς ἐπαινεῖ, ἀλλά ὁ
Κύριος μᾶς ἔχει ἐγκαταλείψει.

Γέροντας Σωφρόνιος τοῦ Ἑσσεξ

κβ. Οἱ ἔπαινοι, εἴτε κοσμικοί εἶναι, εἴτε πνευμα-
τικοί, εἴτε στό σῶμα ἀναφέρονται, εἴτε στήν
ψυχή, βλάπτουν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι
βλαμμένος, ὅταν δηλαδή ἔχει ὑπερηφάνεια
ἢ προδιάθεση ὑπερηφάνειας.

Ἄγιου Παΐσιου, Λόγοι Ε´, σ. 76

κγ. Φρόντισε ὅσο ζεῖς νά σέ ἐπαινοῦν καί ὅταν
πεθάνεις νά σέ μακαρίζουν.

Περίανδρος

κδ. Τόν ἀνάξιο ἄνδρα μὴν τόν ἐπαινεῖς, ἐπειδή
ἔχει πλοῦτο.

Βίας ὁ Πρινεάς

κε. Βλάπτουν πολύ τούς ἀνόπτους ὅσοι τούς
ἐπαινοῦν.

Δημόκριτος, Ἀπόσπασμα 115

κστ. Οὔτε νά μέμφεσαι οὔτε νά ἐπαινεῖς τούς
ἀνθρώπους μέ τρόπο ἐπιπόλαιο.

Πλάτων, Ἀνθολόγιο Στοβαίου ΜΣΤ´, 64

κζ. Οἱ ἔπαινοι πού λέγονται γιά τούς ἄλλους εἶναι
ὑποφερτοί τόσο μόνο, ὅσο ὁ κάθε ἀκρατής
νομίζει ὅτι εἶναι καί ὁ ἴδιος ἰκανός νά κάμει
κάτι ἀπό ἐκεῖνα πού ἄκουσε.

Θουκυδίδης Β´, 35, Ἐπιτάφιος Περικλέους

κη. Οἱ καλοί ἄνθρωποι μισοῦν κατά κάποιον τρό-
πο αὐτούς πού τούς ἐπαινοῦν, ἂν αὐτοί το
παρακάνουν μέ τούς ἐπαίνους.

Εὐριπίδης, Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι 979-980

κθ. Ἀπό πολλά πράγματα εἶναι καλύτερος ὁ ἔπαι-
νος τοῦ πλῆθους.

Ἰσοκράτης

λ. Τόν ἄνθρωπο πού δέν ὑπάρχει πλέον (τόν νε-
κρό), συνηθίζουν ὅλοι νά τόν ἐπαινοῦν, ἀντίθε-
τα τούς ζωντανούς τούς φθονοῦν οἱ ἀντίπαλοι.

Θεόκριτος

λα. Νικάει ὁποῖος ἀγαπάει πολύ τήν πατρίδα καί
ἐπιθυμεῖ ἀπέραντα τόν ἔπαινο.

Βιργίλιος

λβ. Ὅσοι ἐπαινοῦν μέ ψέματα καί παρά τήν ἀξία
του κάποιον ἄνθρωπο, τόν τυφλώνουν καί
τόν καταστρέφουν.

Πλούταρχος

λγ. Τούς λαγούς οἱ κυνηγοί τούς πιάνουν μέ τά
σκυλιά, ἐνῶ τούς ἀνόπτους μέ τούς ἐπαίνους.

Γιουβενάλης

λδ. Πρὶν δεῖς τό τέλος, μὴν ἐπαινεῖς.

Σαίξπηρ

λε. Τίς περισσότερες προσπάθειες πού κάνουν
οἱ ἄνθρωποι, τίς κάνουν ἀπό τήν ἀγάπη τους
πρός τόν ἔπαινο.

Πούσκιν

λστ. Παίνεψε τόσο πολύ τόν καλό, ὥστε ἀπό αὐτό
νά ἐνοχλεῖται ὁ ἀδιάφορος, νά ντρέπεται
ὁ κακός καί τότε θά ἰδεῖς τί ἀποτελέσματα
μπορεῖ νά φέρει αὐτή ἡ τακτική.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

λζ. Δέν γνώρισα ποτέ κανέναν πού ἀντιπαθεῖ
ἐκείνους πού τόν ἐπαινοῦν.

Βολταῖρος

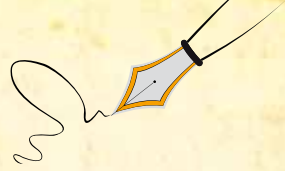
λη. Ὅ,τι ἀδυνατῶ νά ἐπαινέσω, δέν μιλάω γι'
αὐτό.

Γκαῖτε

λθ. Ὅταν ἐπαινοῦμε μεγάλες πράξεις μέ εἰλικρί-
νεια, εἶναι σάν νά συμμετέχουμε σέ αὐτές.

Λαροσφουκῶ

Άξίζει νά διαβάσετε

Το μηνιαίο Ὁρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με την ιστορία τῶν 100 χρόνων του κοντά στὸν ἑλληνικὸ λαό.

Περιοδικό με ἱστορία μεγαλύτερη τῶν 50 ἐτῶν, ποὺ ἀπευδύνηται στὴ γυναίκα, στὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ της παρουσία.

Τὸ περιοδικό γιὰ τὴν Ἐπιστήμη, τὰ Γράμματα καὶ τὴν Τέχνη, μετὸ ἔνδοξο παρελθὸν καὶ τὸ δυναμικὸ “παρῶν” στὶς μάχες του κατὰ τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῆς ἀπιστίας.

Νεανικὸ περιοδικό τῆς “Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως” – μετὸν ἐνθουσιασμό τῆς νεότη-
τας καὶ τὴ σφραγίδα τῆς πίστης καὶ τῆς παιδείας.

Τὸ μηνιαῖο παιδικὸ περιοδικό ποὺ κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1946 – ἓνας πολὺτιμος πνευματικὸς φίλος γιὰ τὰ Ἑλληνο-
πουλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χριστιανικής Ένώσεως Έκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν

- **Σπυρ. Καλλιάφα:**
ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΟΡΜΗΣ _____ 3,00 €
ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ & ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 3,00 €
ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΤΗ έκδοσις Γ΄ _____ 5,00 €
- **Γ. Θ. Κολιτσάρα:**
ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ τόμοι Β΄ & Γ΄ έκαστος _____ 6,00 €
Η ΑΠΑ ΓΡΑΦΗ ΔΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΟΥ _____ 3,00 €
Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ _____ 10,00 €
- **Β. Χαραλαμποπούλου:**
Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ _____ 3,00 €
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ _____ 3,00 €
ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ _____ 3,00 €
- **Μ. Debesse:**
ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΓΩΓΗΣ _____ 5,00 €
- **G. Allport:**
ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ _____ 6,00 €
- **Ίωάν. Άντωνίου:**
ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΜΕΝ ΤΑΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ _____ 3,00 €
- **ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.Λ.:**
ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΜΑΣ _____ 6,00 €
Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ _____ 6,00 €
Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ _____ 6,00 €
Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΟΥ _____ 6,00 €
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ _____ 6,00 €
ΟΔΗΓΗΤΙΚΗ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ _____ 6,00 €
ΤΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ _____ 6,00 €
ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ _____ 6,00 €
ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ _____ 6,00 €
ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ _____ 6,00 €
ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ _____ 6,00 €
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ _____ 6,00 €
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ _____ 6,00 €
Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ _____ 6,00 €
ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ _____ 10,00 €
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ _____ 10,00 €

